

Ljudska PRAVICA

GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Leto X. — Štev. 294.

Ljubljana, torek, 15. decembra 1949

Izhaja vsak dan razen ob petkih

Mesečna naročnina din 45.—

Cena din 2.—

EDVARD KARDELJ — ČASTNI ČLAN SLOVENSKE AKADEMIE ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Proglašenih je 15 novih rednih in dopisnih članov, med njimi Boris Kidrič, Josip Vidmar in Boris Zihel — Slavnosti je prisostvoval maršal Tito

Govor tovariša Edvarda Kardelja

Na svečani glavni skupščini Slovenske akademije znanosti in umetnosti je imel tovariš Edvard Kardelj naslednji govor:

Tovariš predsednik, tovariši akademiki, tovariši in tovarišice! Dovolite mi, da se najlepše zahvalim za visoko čast, ki ste mi jo dodelili za izvolitvijo za častnega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Mislim, da je ta čast zame prevelika, zato bi želel nasloviti, da smatram to izvolitev predvsem kot priznanje, ki ga je v tej obliki izkazala slovenska znanost vsem tistim množičnim ljudem, ki so v času, ko se je slovensko ljudstvo ramo ob ramo z vsemi jugoslovanskimi narodi z brezprimernim heroizmom in izredno sposobnostjo borilo za svoj obstanek, nosili odgovornost za uspehe in neuspehe njegovega osvobodilnega boja proti tujemu osvajalcu. In dalje smatram to izvolitev za priznanje slovenske znanosti vsem tistim ljudem, ki so po zmagoviti vojni in revoluciji prispevali in prispevajo danes po svojih močeh in sposobnostih postavljanju načelnih osnov socialistične države, gospodarske in kulturne graditve slovenskega ljudstva in vseh narodov Jugoslavije.

Zgodovina Slovenske akademije znanosti in umetnosti in pa zgodovina vseh tistih dolgotrajnih bojev, ki so jo pravičljivi, sama po sebi govori o tem, kakšne težkoče in prepreke je morala premagovati kultura malega zatiranega naroda, da bi se afirmirala. Po drugi strani ta zgodovina govori o tem, kakšna odpornost in kakšne nepremagljive energije so se razvijale v tem malem narodu, ki je končno zlomil tuje gospodstvo na svojih tleh obenem z reakcionarnim družbenim redom in odprl svobodno pot razvoju produktivnih sil in obenem razvoju svoje kulture. Mislim, da nam danes ta odpornost in te energije niso nič manj potrebne kakor v času, ko smo se borili za nacionalno in socialno osvoboditev. Potrebne so nam zato, da bi slovenski narod — skupno z drugimi jugoslovanskimi narodi in s tovarišem Titom na čelu — uresničil velike načrte in cilje, ki si jih je postavil, načrte in cilje, ki si jih lahko postavi samo svobodno ljudstvo, načrte in cilje, ki pomenijo odstranitev vseh ostankov eksploatacije človeka po človeku — a obenem končno osvoboditev Slovenije in vse Jugoslavije iz okov zaostalosti. In drugič, potrebne so nam zato, da bi slovenski narod — skupaj z ostalimi narodi Jugoslavije — ne samo vzdržal na poti, po kateri je krenil, ampak tudi prispeval v svobodni ustvarjalni aktivnosti svoj pozitivni delež v občečloveški zakladnici napredka in kulture, kar danes konkretno pomeni — k nadaljnjemu razvoju socializma in socialistične demokracije.

Naša znanost — kakor tudi sicer vse naše kulturno delo — ima na tej poti velike naloge v eni kakor v drugi smeri. Zlasti danes, ko je razvoj socialističnih form v naši državi podvržen vsem mogočim napadom in klevetam tako z reakcionarnih pozicij kapitalističnega sveta kakor tudi z antidemokratskih pozicij birokratskega centralizma in hegemonizma, ki se pojavljata kot tendenca znotraj socialističnega sistema, ima naša znanost posebno pomembno vlogo. To velja seveda za vso našo znanost, zlasti pa za historično-materialistično družbeno vedo.

Danes se je ta znanost pod pritiskom prakse v Sovjetski zvezi znašla v neke vrste stagnaciji, v kateri se porajajo vse mogoče antidialektične in anti-znanstvene tendence. Med njimi je ena zlasti nevarna, a obstoji v pragmatističnem pojmovanju in uporabljanju konstruiranih dogem za vsakdanje taktično-politične potrebe. Iz načelnih marksistično-leninističnih postavk, ki bi po Marxu morale biti navodilo za dejstvovanje, ne pa dogma, konstruirajo avtorji omenjenih antidialektičnih koncepcij prav take mrtve dogme, šablone in recepte ter potem z njimi opravičujejo in utemeljujejo tudi najbolj umazane politične mahinacije, kar smo zlasti dobro videli na primeru kominformatske kampanje proti Jugoslaviji. Pod krinko zvestobe citatom iz del marksizma-leninizma se danes vrši najgloblja pragmatistična revizija duha tega nauka. Razume se, da v takih pogojih teorija, to se pravi znanost, ni več ono orodje, ki naj v praksi pomaga najti pravo pot in ki ga istosčasno rezultati te prakse korrigirajo in izpopolnjujejo, ampak postaja breznačeln lakaj praktičistične birokracije.

Branilci takih koncepcij govore, da se v takem položaju znanosti izraža takozvana »partijnost« znanosti, kot jo označuje ruski termin. V resnici pa se tudi ta termin pragmatistično tolmači in zlorablja. O »partijnosti« znanosti lahko govorimo samo v smislu njene družbene oziroma razredne determiniranosti, ali bolje rečeno: v smislu družbene in razredne determiniranosti človeškega spoznanja. V nasprotju s tem pa avtorji pragmatistične koncepcije »partijnosti« znanosti proglašajo za resnico vse, kar kratkovidno smatrajo, da

absolutne resnice, ki jih noben razvoj znanosti in prakse ne more omajati. Druga taka antidialektična teorija, ki je seveda nerazdvojno povezana s prej omenjenimi, je znana teorija o vodilni vlogi sovjetske znanosti, predvsem družbene znanosti. V dokazovanje te vloge se v zadnjih časih nekateri ljudje ne zaustavljajo niti na mejah smešnosti. Ne mislim nikoli, da je sovjetska družbena veda dolgo časa imela vodilno vlogo. V nekaterih panogah jo brez dvoma ima tudi še danes, četudi jo

koristi določeni politični taktiki in socialno-ekonomski praksi, pri čemer so pravzaprav svoje želje in potrebe zamenjali za objektivno resnico. Seveda take revizionistične koncepcije in tolmačenje marksistično-leninističnih postavk nimajo nič skupnega s pravilnim pojmovanjem »partijnosti« znanosti in še manj seveda z dialektičnim materializmom. To so tendence, ki zapuščajo tako dialektiko kakor materializem in ki so najbolj podobne neke vrste neopragmatizmu — in sicer nič manj metafizičnemu od starega pragmatizma, čeprav sedanjí novi temelji na materialistični frazi.

Povsem v skladu s takimi reakcionarnimi revizionističnimi koncepcijami sta dve drugi škodljivi pojmovanja, ki sta danes našli polno državljansko pravico v Sovjetski zvezi.

Prvo pojmovanje se izraža v tendenci dejanskega zanikanja družbene determiniranosti spoznanja v pogojih socializma. V duhu takega pojmovanja so na primer teoretske postavke sovjetskega političnega vodstva avtomatično ne samo edino pravilne, marveč brez diskusije obvezne za znanost vsega sveta. Tesno s tem je povezano neke vrste fetiširanje države, ki se s svojim vodilnim aparatom pojavlja kot nepogrešljiv tolmač absolutne resnice. Take teorije so seveda zmorne prikriti vse mogoče antidemokratske tendence znotraj sedanjega socialističnega sistema, ki imajo svoje izvore še v mnogih ostankih razrednega sistema in v obstoječih razrednih razlikah, a predvsem v samem obstoju države s stalno tendenco po ovekovečenju birokratizma. Pa ne samo to, take teorije predstavljajo izredno močno oviro za razvoj družbenih znanosti, kajti obračajo se od raziskovanja objektivnega sveta k sholastičnim metodam oznanjanja večnih resnic na osnovi citatov in konstruiranih dogem, kar dejansko pomeni prehod s pozicij dialektičnega materializma v metafiziko. Odtod pojavi, da so sodobne družbene vede v sedanjem socialističnem svetu dale relativno zelo malo, a zlasti, da so nam dale zelo malo na področju raziskovanja objektivne zakonitosti razvoja v socialističnem sistemu. Sodobna sovjetska znanost na primer praktično brani mnenje, da se vsa problematika socialističnega razvoja izravnava kratko malo v pravnih aktih sovjetske države, v njenem gospodarskem planiranju in dokumentih njene političnega vodstva. Nima smlosti, da bi konfrontirala vse te akte in dokumente s prakso, ki je v končni liniji edini sodnik. S takim stališčem se sovjetska znanost molče postavlja na stališče, da so sovjetski voditelji nezmotljivi in lahko dajejo svetu neke

v celoti zaradi svojih neopragmatističnih koncepcij vse bolj in bolj izgubljati. Ali to ni bistveno. Bistveno je dejstvo, da avtorji teorije ne utemeljujejo vodilne vloge sovjetske znanosti z njejnimi konkretnimi rezultati za vse človeštvo, marveč z nekakšno nasledstveno pravico, to se pravi s trditvami, da samo vodilni faktorji Sovjetske zveze lahko dajejo za ves svet končne in definitivne opredelitve posameznih družbenih pojavov kjer koli na zemeljski krogli. Kakor hitro so modrijani v Sovjetski zvezi na primer rekli, da v Jugoslaviji ni socializma — ga tudi po mnenju sovjetske znanosti enostavno ni, pa naj objektivna dejstva govore, kar hočejo.

Celokupna sovjetska družbena veda se je lotila — nikakor ne raziskovanja objektivnih dejstev v Jugoslaviji, temveč nasprotno — sholastični zbiranja citatoloških »dokazov«, da v Jugoslaviji ni socializma. To je kričeč primer tega, kam vodi sedanja neopragmatistična linija sovjetske znanosti.

Iz takih teorij izhajajo dalje trditve, da se izven ZSSR nikjer pod soncem ni zgodilo in ne more zgoditi nič novega v razvoju socializma in socialistične misli. Avtorji takih trditev pozabljajo, da je socialistični razvoj v posameznih deželah neenakomeren, kajti različni so sami pogoji, v katerih se je začel ta razvoj. Odtod pa izhaja, da tudi sam razvoj socialistične družbene vede ne more biti enakomeren in potemtakem kakršnakoli teorija o nekaki nasledstveni pravici na vodilno vlogo znanosti enega ali drugega naroda ne more vzdržati niti najmanjše kritike. Znanost je občečloveška, vodilno vlogo pa ima v določenem času samo tista znanost, ki v tem času največ prispeva občečloveškemu napredku oziroma, ki v tem času največ prispeva k nadaljnjemu napredku socializma in socialistične demokracije.

Vse te omenjene in druge podobne revizionistične teorije predstavljajo veliko nevarnost za nadaljnji napredok socialistične misli in naša znanost mora to nevarnost jasno videti. Nisem sprožil ob tej priliki tega vprašanja zaradi neke politične polemike, ampak prvit zato, da bi nekoliko uaznačil, kako obsežno področje dela ima danes, po mojem mnenju, naša znanost. Drugič pa zato, ker nam ta dejstva govore, kakšnih napak se moramo izogibati v razvoju naše znanosti.

Ni dvoma, da naša znanost služi in mora služiti ljudstvu in njegovemu socialno-ekonomskemu in kulturnemu napredku. Brez orožja znanosti, samo s sredstvom slepega vsakdanjega praktičizma se naše ljudstvo ne bi moglo lotiti takih orjaških nalog, kakršnih se je lotilo. Očitno potemtakem, da je v

IZ DANASNJE STEVILKE:
 Edvard Kardelj — častni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti
 Gospodarske težave v Bolgariji — posledica napačne politike BKP in nesocialistične politike ZSSR
 Plenum Centralnega odbora Zveze sindikatov v Sarajevu
 Slikar Gojmir Anton Kos — Odpravimo nepravilnosti pri obveznih prevozih v gozdarstvu — Fizkultura

Ljubljana, 12. decembra.
 Danes dopoldne je bila svečana glavna skupščina Slov. akademije znanosti in umetnosti, na kateri je bil za častnega člana Akademije proglašen podpredsednik vlade FLRJ in zun. minister Edvard Kardelj, poleg tega pa je bilo razglašanih 15 novih rednih in dopisnih članov akademije, med njimi tudi predsednik Gospodarskega sveta FLRJ Boris Kidrič, predsednik Prezidija Ljudske skupščine LRS Josip Vidmar in direktor Inštituta za družbene vede Boris Zihel. Slavnost je s svojo navzočnostjo počastil prvi častni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, ki so ga navzoči navdušeno pozdravili.

Kot gostje so slavnosti prisostvovali podpredsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ Josip Rus, člani Prezidija Ljudske skupščine LRS, predsednik vlade LRS Miha Marinko s člani vlade, organizacijski sekretar CK KPS Lidija Sentjuro, predsednik Ljudske skupščine LRS dr. Ferdo Kozak, zastopniki Jugoslovanske armade ter znanstvenih in kulturnih ustanov.

Skupščino je otvoril predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. France Kidrič. Pozdravil je prvega častnega člana Akademije tov. Tita in se mu zahvalil, da je s svojim obiskom počastil ustanovo, nadalje je pozdravil tov. Edvarda Kardelja, nove redne in dopisne člane ter goste. V kratkih obrisih je prikazal gibanje števila članstva Slovenske akademije znanosti in umetnosti v preteklosti, nato pa razglasil izvolitev novih članov. Pri tem je predsednik dr. France Kidrič med drugim dejal:

»Pred letom dni smo bili srečni, da

smo mogli razglasiti izvolitev tovariša maršala Jugoslavije za prvega svojega častnega člana.

Danes je med nami naš drugi častni član, izvoljen soglasno na glavni skupščini dne 6. t. m.: tovariš Kardelj, zvesti sodelavec in soustvarjalec tovariša maršala.

Navedel je razloge, ki so vodili Akademijo, da je imenovala tov. Kardelja za častnega člana. Oriental je njegovo življenje, ki je »prežeto z eno samo veličastno mislijo, da pripravijo pot novi, svobodni socialistični Jugoslaviji.«

»Zaradi te misli se je od leta do leta intenzivneje poglabljal v marksizem-leninizem, da se danes po pravici imenuje njegovo ime med najboljšimi našimi poznavalci historičnega materializma in dialektične metode. Ta verziranost in dialektična logika z novimi znanstvenimi vidiki odmeva iz vsakega njegovih člankov, govorov in knjig, začeni od »Razvoja slovenskega narodnega vprašanja«, ki se danes česče kakor kdaj koli prej čita in citira, pa do govorov, ki jih je govoril pred kratkimi v Ameriki.«

Ves čas svojega delovanja je v teoriji in praksi sledil Marxovi tezi, da komunizem ni dogma, temveč navodilo za akcijo, znanstveno in moralno zaupanje v razvoj in njegove zakonitosti, in obdelal vprašanje o svojestvenosti, specifičnosti jugoslovanske revolucije.

Po obrazložitvi je dr. Kidrič izročil tov. Kardelju diplomu častnega članstva. Nato je razglasil nove člane, med katerimi je 9 realistov in 6 humanistov. Preden so jim sekretarji posameznih razredov izročili diplome, je dr. Kidrič s kratkimi karakteristikami obrazložil, zakaj so bili izvoljeni za člane.

NOVI ČLANI SLOVENSKE AKADEMIE ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Boris Kidrič, predsednik Gospodarskega sveta in zvezne planske komisije, je izvoljen in potrjen za rednega člana v I. razredu za zgodovinske in družbene vede.

Njegovo delovanje pred vojno, v dobi narodnoosvobodilne borbe, še bolj pa po vojni je dobilo izraz v obsežnem književnem delu, v strokovnih razpravah, člankih in govorih. Vreta njegovih razprav in člankov je posvečena aktualnim problemom, kakor so državni, zadržni in privatni sektor, državni kapitalizem, državna akumulacija, blago in denar, distribucija v gospodarstvu, produkcija in distribucija, industrializacija, zunanja trgovina, reparacije in drugo. S svojim književnim delom je razjasnil mnoga znanstvena ekonomska in sociološka vprašanja.

Boris Zihel, direktor Inštituta za družbene vede v Beogradu, je izvoljen in potrjen za dopisnega člana v prvem razredu. Napisal je dolgo vrsto člankov, razprav in brošur iz slovenske, slovenske in obče zgodovine, literature, narodnoosvobodilne borbe, vloge Komunistične partije, borbe za Slovensko Primorje in Istro, ustave LRS, razmerja do Sovjetske zveze, občin problemov marksističnega svetovnega naziranja.

Posebno pažnjo zaslužijo njegove obravnave teoretskih vprašanj zgodovinske-

ga materializma, ki si jih je izbral za specialno stroko svojega študija, in njegovi družbenoelovni profili iz naše literature.

Josip Vidmar, predsednik Prezidija Ljudske skupščine LRS in redni profesor na Akademiji za igralsko umetnost, je izvoljen in potrjen za rednega člana v drugem razredu, razredu za jezik in literaturo.

Od l. 1920 dalje je spremljal zelo intenzivno gibanja v slovenski literaturi, jim dajal večkrat odločilno smer; mnogo je koristil s svojimi kritikami. S svojimi študijami je mnogo pripomogel k vrednotenju naših literarnih del.

Uveljavil se je tudi kot vodnik v razumevanju takih dramskih avtorjev in kot avtor mojstrsko dovršenih prevodov ruskih, francoskih, angleških in nemških pisateljev.

Maks Samec, je bil redni profesor na tehnični fakulteti ljubljanske univerze, posej pa višji znanstveni svetnik in upravnik kemičnega inštituta Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je izvoljen in potrjen za rednega člana v tretjem razredu, razredu za matematično-fizične in tehnične vede.

V njegovih številnih kemičnih razpravah zavzemajo prvenstveno mesto rastlinski koloidi, predvsem škrob, in na tem

Nadaljevanje na 2. strani.

ljudski, socialistični državi resnična znanost čvrsto oporišče te države, kakor so, po drugi strani, prav zaradi tega šele v taki državi zares ustvarjeni materialna baza in ustrežajoči družbeno-politični pogoji za vsestranski razvoj znanosti. Toda to ne pomeni, da smemo na znanstveno ustvarjanje gledati kot na nekakšen dodatek državnega aparata. Prav zato, ker vemo, da resnična znanost pri nas ne more služiti nikomur razen resnici in napredku, a samo taka vloga znanosti je koristna naši ljudski, socialistični državi, prav zato bi bilo samo škodljivo, če bi se pri nas v kakršni koli obliki uveljavile podobne tendence omejevanja svobode znanstvenega ustvarjanja, o kakršnih sem prej govoril, ali pa kakršne koli pragmatistične koncepcije o vlogi znanosti. Smatramo, da morajo naši znanstveni delavci biti svobodni v svojem ustvarjanju prav zato, ker brez borbe mišljenj ter brez znanstvene diskusije, kritike in preverjanja teoretičnih postavk v praksi ni napredka znanosti in tudi ne uspešne borbe proti reakcionarnim koncepcijam in dogmatizmu v znanosti. Naši znanstveniki morajo smelo in brez bojazljivega spoštovanja pred okamenelimi dogmami segati v znanstveno problematiko. Naša znanstvena kritika ne sme biti destruktivna in zastrašujoča, kajti taka kritika demoralizira in ubija. Naša znanstvena kritika mora sicer biti nepomirljiva nasproti vsakršnim neznanstvenim reakcionarnim tendencam, toda konstruktivna in ohrabrujoča nasproti vsa-

kemu naporu, ki mu je zares cilj znanstvena resnica. Mislim, da je to neobhoden pogoj zato, da bi se zlasti naši mladi znanstveni kadri mogli čim hitreje razvijati.

Ce bomo znali zagotoviti naši znanosti prav take pogoje, če jo bomo osvobodili dogmatizma in vseh sledov neopragmatizma in drugih podobnih tendenc, o katerih sem prej govoril, skupaj z neznanstveno reakcionarno navlako, ki se po krivem proglašajo za znanost, in če bo v njej res doma ne dogmatizem in pol učeno frazerstvo, ampak ustvarjalni dialektični materializem, tedaj bo šla naša znanost z naglimi koraki dalje. Njen polet danes navdihuje zlasti veliko revolucionarno dogajanje v naši deželi in progresivna pozicija naše države v svetu sploh. Znanost, ki raste in se razvija na takih tleh, kjer ji živa vsakdanja praksa postavlja neprestano nova vprašanja, mora vnesti v zakladnico občečloveške kulture svoj bogati delež. Ne bom pretiral, če rečem, da ima naša znanost danes pred seboj naloge velikega zgodovinskega pomena ne samo za narode Jugoslavije, ampak za razvoj socializma in napredka človeštva sploh. Mi smo na to vlogo lahko ponosni, toda ne smemo pozabiti, da nam taka vloga nalaga tudi večjo odgovornost. Prepričan sem, da bo Slovenska akademija znanosti in umetnosti s svoje strani zelo mnogo prispevala k taki afirmaciji in napredku slovenske in vse jugoslovanske znanosti. Zato sem srečen, da bom lahko sodeloval v njenem delu.

Svečana glavna skupščina Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Nadaljevanje s 1. strani.

področju slovi za svetovno kapaciteto. V svojem iskanju je prišel do spoznanja o razvejenosti skrobnevega molekula. Pri teh teoretičnih uporabi vse sproti nastopajoče nove metode eksperimentiranja. Izdelal je tudi katastrofični pregled premogov Slovenije glede na vsebino bitumena in glede uporabnosti pridobivanja metatarskega koksa.

Anton Peterlin, redni profesor za fiziko na filozofski fakulteti ljubljanske univerze, je izvoljen in potrjen za rednega člana v tretjem razredu.

Svoje znanstveno proučevanje in publiciranje je posvetil tekočinam pri vpadanju svetlobe (problemom refrakcije in sipanja svetlobe), pri strujanju v električnem in magnetnem polju, židkosti, strujni dvolomnosti, dielektrični polarizaciji, dalje strujanju v zvočnem polju, problemom dvojnega loma. Posebno pažnjo je obrnil tudi na raztopine velikih molekul in suspenziji koloidnih delcev.

Anton Kuhelj, redni profesor na tehnični fakulteti ljubljanske univerze, je izvoljen in potrjen za rednega člana v tretjem razredu.

Ze zgodaj se je usmeril v zamotane probleme elastičnosti, ki so posebno važni za gradnjo letal. Bolj in bolj se je poglabljal v letalsko stroko in postal vodilni konzulent Državnega zavoda za zrakoplovstvo v Zemunu pri Beogradu. Po vseh svojih sposobnostih sodi med najboljše predstavnike jugoslovanske tehnične znanosti.

Feliks Lobe, redni profesor ljubljanske tehniške fakultete in direktor konstrukcijske biroja ministrstva za težko industrijo, je izvoljen in potrjen za rednega člana v 3. razredu.

Lobe je konstruktor prvega reda in tehnolog. Vsestransko posega v tehnološke procese naše strojne tehnike.

Številni so njegovi patenti, njegove novatorske konstrukcije in njegovi vsestranski uspehi in strojni panogi našega gospodarstva.

Ivan Rakovec, redni profesor na ljubljanski univerzi, je bil izvoljen in potrjen za rednega člana v četrtem razredu, razredu za prirodoslovne in medicinske vede.

Rakovec je geolog. Svoje že prej obsežno delo je pomnožil od izvolitve za dopisnega člana z važnimi novimi doseganji v triadnem vulkanizmu na Slovenskem, v glacialni geologiji ter o pleistocenski dobi. Svoje znanje in izkušnje je posvetil tudi našim operativnim ustanovam: tako je n. pr. determiniral fosile idrijskega rudnika, kjer je uredil obsežno rudniško paleontološko zbirko; raziskal je terene za nove hidrocentrale na Gorenjskem in Štajerskem itd.

Božidar Lavrič, redni profesor in dekan medicinske fakultete, bivši partizanski kirurg, je bil izvoljen in potrjen za rednega člana v četrtem razredu.

Na osnovi izkušenj, ki si jih je pridobil pri najboljših domačih in tujih specialistih ter poglobljenega študija anatomije, patologije, diagnostike, delovnih metod in terapij, je posegel raziskovalno v različna področja kirurgije, uvedel nove zdravilne in operativne metode ali pa jih izpopolnil. Pri tem je vestno sledil dognanjem splošne biologije in jih skušal na svojem področju upoštevati. Napisal je vrsto strokovnih razprav. Trenutno ga zaposlujejo problemi kranio-cerebralnih poškodb, delnih resekcijskih pan-kreasa, torakalne in abdominalne kirurgije. Pomembno je tudi njegovo organizacijsko delo na kliniki in medicinski fakulteti.

Boždan Breclj, redni profesor medicinske fakultete, bivši partizanski kirurg in ortoped, je bil izvoljen in potrjen za rednega člana v četrtem razredu.

Lastne bogate izkušnje (skupaj 1180 primerov) pri zdravljenju osteoartikularne tuberkuloze so mu narekovala uporabo tako konzervativne kot operativne metode. Dosegel je nov način zdravljenja osteoartikularne tuberkuloze s posebnim postopkom na patofiziološke spremembe in prvenstveno fizioterapevtsko metodo. Izredno pomembno je tudi njegovo delo o poliomielitičnih paralizah v Sloveniji. Tudi kot organizator se je izredno uspešno uveljavil.

Igor Tavčar, redni profesor-internist na medicinski fakulteti, bivši partizanski zdravnik, je bil izvoljen in potrjen za rednega člana v četrtem razredu.

Njegova dela izkazujejo iskanje in razlago tistih primordijalnih pojavov v človeškem organizmu, ki so za klinika in praktika pomembni. Povsod in pri vsakem problemu uporablja dialektično metodo, kar je za razvoj moderne medicine in zdravstva posebno pomembno. Ni prezreti dejstva, da je v svojih »Osnovah interne medicine« navedel vse polno lastnih dognanj in obenem utrdil slovensko medicinsko terminologijo.

Srečko Broder, izredni profesor na ljubljanski filozofski fakulteti, je bil izvoljen in potrjen za dopisnega člana v četrtem razredu.

Njegovo ime je postalo znano z izkopavanjem paleolitske naselbine v Potočki zijalki v Nivčah, v Spehovi pri Zgoranjem Dolca. Podal je točen in kritičen pregled vseh paleolitskih postaj vse Jugoslavije in s komparacijo s postajami v Alpah, na Krašu in na Češkem ugotovil važne izsledke. Rezultati njegovega zadnjega izkopavanja bodo v eni prihodnjih publikacij naše akademije objavljeni in bodo za spoznavanje prazgodovinskega človeštva zelo pomembni.

Božidar Jakac, profesor Akademije za upodabljajočo umetnost je bil izvoljen in potrjen za rednega člana v petem razredu, razredu za umetnosti.

Spada med najpomembnejše slovenske slikarje. Takoj po prvi svetovni vojni ga je umetnostni razvoj pripeljal do ekspresionističnega izražanja, toda dosegel je tihe visoke umetniške vrednosti, ki so danes še ravno tako žive kot takrat.

Vendar se opaža pri njem čedalje večje in močnejše naslanjanje na naravo.

Jakčeva največja zasluga je, da je utemeljitelj slovenske grafike, ki jo je razvil do visoke virtuoznosti in jo izpopolnil posebno v partizanskih letih z lastnimi izumi.

Poleg grafike je dal Jakac tudi pasterlu poseben pomen in ga razvil do izredne višine in kvalitete, enakovredne vsaki drugi tehniki. Njegovi portreti domačih in ameriških sodobnikov v grafiki in oljnen načinu bodo obdržali trajno vrednost kot dokument dobe.

Nič manjši pa ni njegov pomen kot javni delavec.

Njegove razstave v evropskih in ameriških središčih so močno dvignile ugled slovenske likovne umetnosti.

Gojmir Anton Kos, rektor Akademije za upodabljajočo umetnost, je bil izvoljen in potrjen za rednega člana v petem razredu.

Uveljavil se je v našem umetnostnem življenju kot ustvarjajoč umetnik in kot organizator. Njegova umetnostna pot se od leta 1920, ko je prvič razstavljal, vzpenja vedno višje, neodvisna od impresionizma, samonilda, sredi vseh povojnih umetnostnih zablod, vedno zvesta realnemu odnosu do sveta, kot plod izredne resnosti in discipliniranosti dela, svojstvenega čuta za barvo, ton in za dograjeno kompozicijo.

Po prvi svetovni vojni je zavzel med našimi slikarji eno najvidnejših mest kot portretist, slikar cvetic in prav posebno kot slikar monumentalno učinkovitih figurativnih kompozicij. Višek njegovega ustvarjanja so zgodovinske slike v vladni palači v Ljubljani. Ni dvoma, da bodo vsa ta dela močno in plodno vplivala na razvoj slovenske nove socialistične umetnosti.

Kot upravnik Moderne galerije, kateri je ustvaril zanesljive temelje, se je Kos pokazal odličnega organizatorja. — Svoji domoljubni želji priznanje tudi izven Slovenije.

Lucijan Škerjanc, redni profesor na Akademiji za glasbo, je izvoljen in potrjen za rednega člana v 5. razredu.

Njegovo delo pomeni v slovenskem glasbenem razvoju odločen mejnik, ker je to, kar je bilo pred njim ustvarjenega na področju komorne in simfonične glasbe, zelo skromno. Ustvaril je dela, ki so naša pot tudi v tujezemski znane edicije ter bila tudi v inozemstvu in z uspehom sprejeta. Kot komponist, pianist in dirigent je znan tudi onstran naših meja.

V glasbenem slovtvu je prav tako ustvarjalno deloval in osvetlil življenje in dela vidnih slovenskih in slovenskih glasbenikov: Mihevcva, Adamiča, Kreka, Chopina.

Ko so bile novim članom Akademije podeljene diplome, jim je dr. France Kidrič čestital in dal besedo novemu častnemu članu tovarišu Kardelju. Po njegovem govoru je predsednik dr. Kidrič akupščino zaključil.

Kako je volilo primorsko ljudstvo

Volitve v KLO so v goriški oblasti potekale na zelo manifestativen način. Skoro po vseh krajih so bile budnice že v zgodnjih jutranjih urah. Ljudstvo je bilo praznično razpoloženo. Vsaka najmanjša vas je bila okrašena z zastavami in parolami, volišča pa so bila vsa ovita v zelenje. Po vseh večjih krajih je ves dan igrala godba. V mnogih krajih so ljudje že zgodaj zjutraj čakali pred volišči in nestrpno pričakovali začetka volitev; že do sedme ure ali pa nekaj minut čez so volili 100%.

V okraju Gorica je 27 KLO že do devete ure zaključilo volitve 100%. Do 12 ure pa so bile zaključene že v vsem okraju. V obmejnem kraju Vipolže so do 7.15 volili stoodstotno. Tudi v krajih, kjer so ustanovljene KOZ, kot v Bilju, Gradišču in drugje, so bile volitve zaključene že ob 7.15.

V KLO Crni Kal, OLO Sežana, imajo KOZ, v kateri je bilo do sedaj vključenih 12 družin. Na dan pred volitvami pa se je prijavilo za vstop v zadrugo še 17 kmetov. V soboto so v tem kraju organizirali tudi prostovoljno delo, ki se ga je udeležilo 50 frontovcev. V nedeljo zjutraj so imeli že ob 5. budnico, nato pa so šli vsi na volišče in volili 100% že do 8 ure zjutraj.

V vasi Jakovice so imeli v soboto

V okraju Trebnje se s tekmovalcem pripravljajo na volitve

Na predvolivnih sestankih v okraju Trebnje sprejemajo volivci tekmovalne obveznosti, da bi se tako čim bolj pripravili za nedeljske volitve v krajevno ljudske odbore. Prebivalstvo KLO Selašumberk in napovedalo tekmovalje vsem KLO v okraju.

V 364 volivnih enotah okraja Trebnje so predvolivni sestanki prav dobro uspeli. Volivci so temeljito prebrali deslo KLO in sklenili, da bodo 100% no izpolnili vse obvezne oddaje. V Stari gori, KLO Mirna, so prebivalci na predvolivnem sestanku sklenili, da bodo popravili vaško pot, v KLO Velika Loka bodo popravili most, v KLO Primskovo pa bodo popravili sadno sušilnico in dva mosta.

Delovno ljudstvo okraja Trebnje je na predvolivnih sestankih razkrinkalo

POPRAVEK

V včerajšnji številki »Ljudske pravice« sta bila pri objavi delnih volivnih rezultatov pomotoma zamenjana okraja Lendava in Murska Sobota v mariborski oblasti. Pravilno se mora glasiti, da je bila udeležba na volitvah v okraju Lendava 80,5% (erna skripljica 5%), udeležba na volitvah v okraju Murska Sobota pa 94%.

Gospodarske težave v Bolgariji - posledica napačne politike BKP in nesocialistične politike ZSSR

Beograjski »Glas« je objavil članek o gospodarskih težavah v Bolgariji, v katerem navaja, da je ta položaj posledica napačne linije bolgarske Komunistične partije in nesocialistične politike Sovjetske zveze, ne pa »Tilove klike«, katero bi sedaj na sofijskem procesu hoteli kriviti za vse, kar je slabo in hujo v Bolgariji.

Dveletni gospodarski načrt Bolgarije, ki naj bi po izjavi predsednika planske komisije dal ekonomsko in politično osnovo za izvršitev petletnega plana, je bil v industrijski proizvodnji, po uradni objavi, izvršen samo 95%. Toda ta procent je brez dvoma previsok, če upoštevamo, da je bil plan nerealen in premalo pripravljen. Kot nadaljnji razlogi za neizvršitev plana se lahko navedejo še: elaba organizacija dela po podjetjih, pomanjkanje elektroenergije (plan izpolnjen s 70,7%), pomanjkanje premoga (plan je bil tudi izvršen 69%), nizke delavske plače, slaba aprovizacija delavcev itd.

Osnovni razlog neizpolnitve dveletnega plana Bolgarije pa je v tem, da ni bila pravočasno izvršena nacionalizacija industrije, rudarstva, velike trgovine in finančno kreditnega sistema. Nacionalizacija ni bila izvršena niti do konca 1947. leta. Formalno so sicer prešli na plansko gospodarstvo, osnovne pozicije pa so ostale v rokah privatnega kapitala. Tako je še leta 1947. 50% industrijevce kasiralo 81% dohodkov od industrije.

Druga velika napaka je bila v tem, da so šli predelci v pogledu koncentracije podjetij. V bolgarski industriji so namreč prevladovala mala in srednja podjetja. V Bolgariji so hoteli koncentrirati 2032 podjetij, največ malih, in jih združiti v 1264 podjetij. Pri tem niso vodili računa, da so za to koncentracijo predvsem potrebni stroji istega tipa in dobro uvežban administrativno tehnični aparat.

Ko je bolgarska Komunistična partija odločila, da uvede načrtno gospodarstvo, ni imela jasne perspektive niti v pogledu poti, niti v pogledu tempa socialistične graditve. Iz številki, ki so jih po končani dveletni objavi, je jasno razvidno — kdor malo pozna razmere v današnji Bolgariji — da so zelo problematične. Tako je bilo objavljeno, da je bil plan proizvodnje soli v tretjem trimesečju 1947. leta prekoračen, čeprav je bilo v deželi obupno pomanjkanje soli. Prav isto velja tudi za železobetone. Plan je bil dosežen in presežen, v deželi pa ni železobetona. Po planu je bila proizvodnja čevljev prekoračena, a 50% potrošnikov še do danes ni dobilo obutve, niti po garantirani preskrbi.

Plan ni bil izvršen niti v proizvodnji najvažnejših poljedelskih kultur. V proizvodnji mesa so dosegli samo 63%, jaje pa 75% plana.

Neravna politika vodstva bolgarske KP se vidi tudi v nagrajevanju delavcev. Delavske plače so zelo nizke in nezadost-

ne za življenje. Pri delavcih ni navdušenja niti elana, da bi plansko nalogo izvršili in prekoračili. Delavci zapuščajo podjetja in se v veliki meri vračajo na kmete. Julija 1948. je stopilo na delo 13.676 delavcev, zapustilo pa 10.944. Velik odliv delovne moči je bil posebno viden v rudnikih, tekstilni in kovinski industriji. O graditvi socializma v Bolgariji ne more biti niti govora saj teška industrija v tej deželi ne zavzema vodečega mesta; ves plan je podrejen interesom Sovjetske zveze, ki forsira predvsem razvoj lahke industrije in poljedelstva. Po načrtu Sovjetske zveze mora Bolgarija preskrbovati CSR, Poljako in ZSSR s poljedelskimi proizvodi in surovinami.

Tudi izvršitev plana v prvem letu petletke ni bila izpolnjena. Po petletnem planu bi moralj zgraditi ob koncu petletke 97 termoelektričnih central, 17 vodnih pregrad za električne centrale. V prvem letu pa so zgradili samo 1 termoelektrično centralo, medtem ko se delo na ostalih centralah ni niti začelo. Od 17 vodnih bazenov je dovršen 1 in še ta ne popolnoma. Neizvršitev plana potrjuje tudi dejstvo, da 55 direktorjev zaradi elabe organizacije podjetij in nemarnega odnosa do dela.

Se večje napake je storilo vodstvo BKP v politiki na vasi. Vodstvo Partije je forsiralo kmetčke obdelovalne zadruge in predvidelo, da se v letu 1948 osnuje 700 takih zadrug. To število pa je bilo znatno prekoračeno. Zadruge so se organizirale kampanje čeprav niso bili za to podani potrebni pogoji, ekonomski in politični. Slabo razvita industrija jim namreč ni mogla nuditi potrebne pomoči. Partijski so v mnogih mestih jemali samovoljno in protizakonito najboljše zemljo zase, v zameno pa so dajali evajo, slabše vrste. Kljub temu da niso obetajali pogoji za hitro kooperiranje, pa so vseeno pričeli forsirati nove zadruge. Konec 1948. leta je bilo v Bolgariji 1163 zadrug z 65.000 člani.

Hitro kooperiranje zemlje je prineslo katastrofalne posledice za bolgarsko gospodarstvo. To so posledice avtomatskega kopiranja sovjetskih izkušenj. Aplikacija teh izkušenj na specifične pogoje Bolgarije je dala rezultate, ki si jih je vodstvo Bolgarske komunistične partije vse prej kot pa želelo.

Drugi razirjeni Plenum BKP je bil prisiljen, da izda direktivo, da se začne ustavljati osnovanje zadrug in da se koncentrirajo naporji za pridobitev srednjega kmeta. Kaj to pomeni? Jasno je,

da je to priznanje neuspeha BKP v politiki na vasi in dokaz, da so delali kampanjo, da niso imeli nobenega vnaprej pripravljenega načrta in da so pogazili načelo dobrovoljnosti. Bolgarski partijski voditelji so pokazali veliko nepoznavanje ekonomskih in političnih prilik in problemov na vasi.

Na razširjenem junijskem Plenumu so sprejeli nekaj sklepov, ki pa so le poslabšali stanje. Sklenili so formirati posebne partijske komisije, ki naj bi obravnavale posamezne primere, v katerih je bila kmetom zemlja nasilno odvzeta. Zdej je šele nastala zmeda v bolgarski vasi. Razpustili so mnoge zadruge, ki so jih prej tako forsirali. Na vasi delajo mnoge partijske komisije in skoraj iz vsake vasi dobivajo po 100 do 120 prošelj, bodisi od zadrugarjev, zato, da bi izstopili iz zadruge ali od kmetov, ki žele, da se jim vrne nezakonito odvzeta zemlja.

Neravna politika na vasi se vidi tudi v odkupu, kakor v izvajanju setvenega plana. Odkup bi se moral izvršiti do 30. septembra, toda samo v šestih srezih je bil izvršen 100%. V ostalih srezih pa ta procent ne doseže niti 50%. Posebno slabo je izpadel odkup v najbolj žitornih krajih Bolgarije v Dobrudži in v Donavski plošči, krajih med Donavo in Balkanom. Desorganizacija, ki vlada v odkupu seveda ni ostala brez posledic za mestno prebivalstvo. Bolgarija je morala skleniti s Sovjetsko zvezo poseben aranžman za nakup 160.000 ton žita. Seveda to ni nobena »velika, nesebična in brateška pomoč ZSSR«, kakor bi to radi prikazali bolgarski voditelji.

Setveni plan se prav tako ne izvršuje. Lansko leto je ostalo preko 4 milijone dekarov zemlje neposejane, letos je bilo predvideno, da se setveni plan izpolni do konca oktobra, vendar je od 81 srezov plan izpolnilo le 18 srezov. Posebno je plan slabo izpadel v Dobrudži, žitnici Bolgarije, ki je izpolnila plan le 50%.

Kje so vzroki za te gospodarske težave v Bolgariji? Nepoznavajoč osnovne probleme svoje dežele, so partijski in državni predstavniki v Bolgariji reševali te probleme šablonsko in mehanično uvajali metode Sovjetske zveze, ne da bi pri tem vodili računa o specifičnih pogojih Bolgarije. Državno in partijsko vodstvo Bolgarije vodi politiko, ki ni v interesu napredka Bolgarije, saj je ta politika popolnoma podrejena interesom Sovjetske zveze. Drugi vzrok težkoč v Bolgariji pa je v nesocialistični politiki Sovjetske zveze, ki tretira Bolgarijo kot agrarno surovinsko bazo za ZSSR in drugo dežele Informbiroja.

Predsednik vlade Vzhodne Nemčije Otto Grotewohl skušal izvršiti samomor

Berlin, 12. dec. Berlinski list »Telegraph« in hamburška »Freie Presse« sta objavila, da je skušal Otto Grotewohl, predsednik vlade sovjetske cone Nemčije, napravit samomor po hudem prepiru s podpredsednikom vlade Walterjem Ulbrichtom. Otto Grotewohl, ki je bil pred dvema mesecema imenovan za predsednika vzhodnonemške vlade, je sedaj v bolnici. Izdano je bilo sporočilo, da boluje »na živčni depresiji«. V odsotnosti Grotewohla opravlja dolžnosti predsednika vlade Walter Ulbricht.

Do nesoglasja med Grotewohlom in Ulbrichtom je prišlo v zvezi s politiko Enotne socialistične partije Nemčije.

Nenadna bolezen Otona Grotewohla je povzročila razne komentarje v Vzhodni Nemčiji. Berlinski dopisnik AFP sporoča, da želi del vodstva Enotne socialistične partije Nemčije odstraniti Grotewohla iz vlade in postaviti na njegovo mesto Walterja Ulbrichta, ki ga imajo za glavnega zaupnika Informbiroja v sovjetski coni Nemčije. V tem smislu naj bi bolezen Grotewohla bila vzrok za spremembo v predsedstvu vlade.

Na tiskovni konferenci, ki jo je imel po ustanovitvi vzhodnonemške vlade, se je bil Otto Grotewohl izjavil proti pogajanjem za separatno mirovno pogodbo s Sovjetsko zvezo. Pri tej priložnosti se je Otto Grotewohl potožil zaradi nezadostnega razvoja notranje trgovine v Nemčiji, ki ga ovirajo določene tuje sile. V vzhodni coni Nemčije odpada, kakor je bilo sporočeno ob otvoritvi velesejma v Lipskem, 45% uvoza in izvoza na Sovjetsko zvezo. Ta blagovna zamenjava s Sovjetsko zvezo poteka po izjavi podpredsednika nemške gospodarske komisije Beuna Leuschnerja »po strogo trgovskih načelih brez kakršnega koli vpliva politike«.

Ni izključeno, da se nesoglasja v političnih vprašanjih med Grotewohlom in Ulbrichtom nanašajo tudi na gospodarske odnose novo ustanovljene Demokratične republike Nemčije.

Provinca Junan — na meji Birme in Vietnamu — se je pridružila novi Kitajski

Hongkong, 12. dec. Agencija Associated Press javlja, da se je kitajska obmejnna provinca Junan priključila NOA Kitajske. Kuomintang je s tem izgubil svojo poslednjo provinco na jugu Kitajske. Ljudski armadi se je ob tej priliki priključilo 4000 kuomintangskih vojakov. Kuomintangovci imajo na razpolago le še opek pas kitajske obale vis-avis otoka Hajnan. Po poslednjih vesteh je NOA že prodrla na polotok Lejčov, ki je le 20 km od Hajnana.

Ker je poslednje južnokitajsko pristanišče Pakhoj, nedaleč Indokine že tudi v rokah NOA Kitajske, je s tem Cangkajškova vlada praktično popolnoma odrezana od morja. Njena oblast se vsak dan

bolj ožji. Operacije na Kitajskem dobivajo s tem vedno bolj značaj organiziranih policijskih mer.

Junan je ena največjih kitajskih pokrajin, saj meri 400.000 km², šteje pa ok. 15.000.000 prebivalcev. Glavno mesto je Kunming, ki leži na tako imenovani »Birmanski cesti«, po kateri je šel med protijaponsko vojno večji del ameriške pomoči Cangkajsku. V Junanu so ležišča bogatih rud — hroma, molibdena, vanadija. Prav zato je Cangkajšek vedno hotel sprejeti v nekakšno kitajsko reduto to pokrajino. To pa mu ni uspelo. S prehodom te pokrajine v roke NOA Kitajske je ustvarjena direktna zveza z Birmo in Vietnamom.

Sovjetska zveza naročila v Porurju 75.000 ton jeklenih tračnic za Mandžurijo

London, 12. dec. Kakor poroča agencija Unixed Press, je Sovjetska zveza naročila iz Porurja, ki je pod angleško okupacijo 75000 ton jeklenih tračnic za Mandžurijo. To je prvi primer, da Sovjetska zveza naroča kapitalna dobra za Kitajsko. Naročilo ruskim industrijcem, nabaviti jeklene tračnice, je poskus Sovjetske zveze priti v ožji gospodarski kontakt z zapadnonemško vlado. — Podpredsednik vzhodno nemške vlade Ulbricht je po vesteh iste agencije izjavil, da bo neka trgovinska misija iz Vzhodne Nemčije v dveh tednih odpotovala na Kitajsko.

Z VSEGA SVETA

Na Svedskem v Upsali so ustanovili nov center za uporabljanje atomske energije. Ta center bo razpolagal z ciklotronom, vodil pa ga bo Nobelov nagradjenec prof. Teodor Svedber.

Zunanji minister Sovjetske zveze Višinski — 69 letnik. Romulski listi, po diktatu od zgoraj, mu položaj slavospeve, običajne v delah Informbiroja.

Na Madžarskem so sprejeli petletni načrt — malo pozno; pri nas smo ga sprejeli že pred dvema letoma.

V portugalskem pristanišču Africe — Lorenzo Maru — bo začelom januarja peta regionalna konferenca predstavnikov ameriškega znanjega ministrstva. Na konferenci bodo sodelovali predstavniki 14 diplomatskih in konzularnih ustanov v Africi. Šesta regionalna konferenca ameriških diplomatskih predstavnikov pa bo v Bangkoku v Siamu. Sodelovali bodo diplomatski predstavniki Daljnega vzhoda.

Plenum Centralnega odbora Zveze sindikatov v Sarajevu

V prvih desetih mesecih je letos narasla storilnost dela za 23.58 %

Na X. plenumu Centralnega odbora Zveze sindikatov Jugoslavije, ki se je začel v nedeljo v Sarajevu, so na dnevnem redu referati o vlogi sindikalnih organizacij v borbi za visoko storilnost dela in neposredne naloge pri ideološko-političnem delu med sindikalnim članstvom. Na plenumu je navzoč predsednik Centralnega odbora Zveze sindikatov Jugoslavije tov. Djuro Salaj, predstavnik CK KP Bosne in Hercegovine, zastopniki posameznih uprav in predsedniki krajevnih sindikalnih svetov v Bosni in Hercegovini, ki so dobili posvetovalni glas.

Podpredsednik glavnega odbora Zveze sindikatov Jugoslavije Lazar Plavšič je imel dopolnilne referat o vlogi sindikalnih organizacij v borbi za visoko storilnost dela.

Storilnost dela se mora na koncu petletnega plana povečati v primeri s 1946. letom v rudarstvu za 90, v industriji za 66, pri stanovanjski graditvi za 56%. Ko sta postavila delovnim ljudem naše države take naravnost revolucionarne naloge na področju povečanja storilnosti dela, sta imela naša Partija in lov. Tito pred očmi ustvarjalne sile naših delovnih ljudi in njihovo pripravljenost, da za izpolnitev planskih nalog do skrajnih meja razvijejo socialistično tehnomanje. Na koncu tretjega leta petletnega plana se lahko s ponosom ozremo na dosežene rezultate tako na področju socialistične graditve kakor tudi na področju povečanja storilnosti dela.

Tovariš Plavšič je navedel uspehe v naraščanju storilnosti dela v sedem najvažnejših panogah težke industrije od 1946. do 1948. leta, ki znaša 58,9%. V tem času je proizvodnja v vseh panogah narasla za 152,6%, število delavcev pa le za 45,8%. Največje povečanje storilnosti je bilo doseženo v industriji premoga. V primeri s 1939. letom se je storilnost dela v letu 1949 povečala za 43,3%. Pri povečanju storilnosti se posebno odlikujejo številne dobro organizirane in utrjene brigade, ki visoko presegajo svoja naloge. V livarni železarnice Stora presegata brigadi Staneta Razingerja in Mirka Keršteina visoko svoje naloge, prav tako jih presegata brigada livarja Dušana Kosiča v livarni železa v Kikindi, Nikole Radovanoviča v tovarni vagonov »Djuro Djaković«, Alojzija Petka v rudniku Trbovlje, gradbeni brigada Nedeljškova v podjetju »Železnice« v Skoplju itd.

Tovariš Plavšič je nato dejal, da je povečanje storilnosti dela posebno voličko v drugi polovici 1949. V prvih desetih mesecih 1949 je narasla storilnost dela za 23,58%. V gozdni proizvodnji, na sečnji v LR Srbiji znaša povečanje 11% več v oktobru kot v septembru, v LR Hrvatski znaša povečanje v septembru in oktobru 29% več kot v avgustu 1949. V industriji motorjev je zmanjšan čas za izdelavo kamiona za 8%. Do 29. novembra 1949 je izpolnilo letne plane v LR Hrvatski 216 kolektivov, v Srbiji 106, v Sloveniji 105, v Bosni in Hercegovini 78 itd.

Gibanje za visoko storilnost dela ima vse možnosti, da se bo razvilo v množično gibanje naših delovnih ljudi. Te možnosti so dnevno večanje proizvodnih kapacitet z modernimi tehničnimi sredstvi, ki jih po večini izdelujemo v naši državi, nenehna strokovna rast delavcev, tehnikov in inženirjev, ki s svojimi sposobnostmi, novatorskimi in racionalizatorskimi predlogi razvijajo našo tehniko.

Hkrati z organizacijskimi pripravami in mobilizacijo delavcev v borbi za visoko storilnost dela je glavna naloga sindikalnih organizacij, da posvečajo dovolj skrbi povečanju materialnih pogojev za razvoj gibanja za visoko storilnost dela. Ko je našel najvažnejše in najnujnejše naloge sindikalnih organizacij za razvoj tega gibanja, je Lazar Plavšič dejal:

»Niso redki primeri, da so bila proizvodna posvetoovanja, ki so jih organi-

zirala sindikalna vodstva, nezadostno pripravljena, da na njih niso govorili o skušnjah in sprejeli konkretnih zaključkov, za katerih izpolnitev bi bilo treba zadolžiti celotne kolektive. Mnogo primerov je bilo, da so razumeli gibanje za visoko storilnost dela kampanjsko in da se je po prvih dobrih uspehih spet začelo vse po starem. Med sindikalnimi in gospodarskimi voditelji so tudi taki ljudje, ki se hočejo na razne načine izogniti gibanju za visoko storilnost dela. Tudi zaradi tega je sedaj bolj kot kdaj koli prej potrebno še ožje sodelovanje med gospodarskimi in sindikalnimi vodstvi, ki bodo skupno mnogo laže rešila nastale probleme in odpravila težave.

V začetku borbe za visoko storilnost dela — pa tudi danes se še tako dogaja — je šlo predvsem za to, da bi sestavili brigade iz najboljših delavcev, češ da bodo tako dosegli rekordno proizvodnjo. V takih primerih uspehi seveda niso izostali. Take brigade so dosegale zelo lepe uspehe, ki so pogosto presenetili in podirali vsa oportunistična naziranja o visokih normah. Nedvomno bo treba v bodoče sestaviti take brigade, ki bodo s svojimi uspehi nedvomno dokazale, kakšne uspehe je mogoče doseči pri proizvodnji. Praktične skušnje pa dokazujejo hkrati tudi to, da problema povečanja proizvodnje ne rešujejo posamezne brigade, marveč množica delavcev. Skušnje dalje dokazujejo, da v takih podjetjih, kjer so bili doseženi rekordni uspehi posameznih brigad, planske naloge navedle temu še niso izpolnjene, kar pomeni, da povečanje proizvodnje ni nastalo v celotnem podjetju, kar druge brigade niso zvišale proizvodnje. Iz vsega tega izhaja, da mora biti sestava brigad takšna, da bodo vse brigade večale proizvodnjo, da bo mogoče strokovno dvigavanje in obvladanje proizvodne tehnike. Zaradi tega je posebno važno politično in strokovno dvigovanje brigadirjev. Pri sestavljanju brigad je treba posvetiti posebno pozornost naši mladini, ki bo mogla v brigadah, ki imajo kakega odličnega strokovnjaka, dobiti pri procesu proizvodnje bogato strokovno znanje in skušnje od svojih kvalificiranih tovarišev.

Ko je govoril o problemu normiranja in pravičnega nagradjanja delavcev, je tov. Plavšič dejal, da je več podjetij kovinske stroke, posebno republikanskega pomena, kjer število normiranih delovnih mest ne presega 25—30%, kar je zelo malo. Hkrati, v teh podjetjih presegajo take norme do 30%, kar je dokaz njihove nerealnosti. To se je zgodilo v podjetjih »Zmajevac« v Subotici in »Milan Blagojevič« v Smederevu.

Prizadevanja sindikalnih organizacij morajo iti za tem, da se znotraj vsake brigade normira vsako delovno mesto ter da te norme podžigajo delavce. Zaradi tega so poskušali posamezniki gospodarskih vodstev, da bi uvedene norme spremenili pred potekom šestmesečnega roka in brez odobritve predsednika Gospodarskega sveta samo zato, ker jih je preseglo nekaj ali pa samo ena brigada, nepravilni, hkrati pa nasprotujejo temeljnemu predpisom uredbe o delovnih normah.

Tovariš Plavšič je govoril nato o potrebi medsebojnega obveščanja delovnih kolektivov o načinu organizacije, o tem, da je treba posvetiti še več skrbi ljudem v proizvodnji, kar je ena najvažnejših nalog sindikalnih organizacij pri pravilnem razvoju gibanja za visoko storilnost dela.

Ko je govoril nato o gibanju za visoko storilnost dela med poljskimi delavci in njihovih uspehih pri preseganju življenjskih donosov, se je tov. Plavšič pomudil pri vlogi tiska in njegovi pomoči pri širjenju gibanja za visoko storilnost ter dejal:

»V globokem zaupanju do Partije in tov. Tita izpolnjujejo naši delovni ljudje vse naloge, trdno prepričani, da je to edina pot za zgraditev socializma, za lepše in srečnejše življenje. Gibanje za visoko storilnost dela se širi prav v času, ko nam v laboru Informbiroja oporekajo, da bi imeli ljudsko državo in ljudsko oblast. Lažnive trditve, da se je naša država spremenila v državo fašističnega tipa, zavrača najbolje dejstvo, da našo socialistično graditev opravljamo brez kapitalistov in finančne oligarhije, pač pa sredi likvidacije ostankov kapitalističnega razreda.«

Izdelava strojnih delov v tovarni »Ivo-Lola Ribar«

Izboljšujemo odnos do naših delovnih ljudi

Tovarna cementa in salonita v Anhovem bo do 25. decembra izpolnila plan, čeprav njeni delavci ne prejemaajo pravčasno tega, kar jim pripada

Delovni kolektiv tovarne cementa in salonita v Anhovem je do 25. decembra izpolnil plan, čeprav njeni delavci ne prejemaajo pravčasno tega, kar jim pripada. Delovni kolektiv tovarne cementa in salonita v Anhovem je do 25. decembra izpolnil plan, čeprav njeni delavci ne prejemaajo pravčasno tega, kar jim pripada. Delovni kolektiv tovarne cementa in salonita v Anhovem je do 25. decembra izpolnil plan, čeprav njeni delavci ne prejemaajo pravčasno tega, kar jim pripada.

Za doseg storilnosti in izmenjavo delovnih izkušenj je pred dnevi prišla v Anhovo brigada iz Trboveljske cementarne, ki tekmuje z domačo brigado, 6 delavcev anhooske tovarne je odšlo v cementarno v Beočin, brigada iz Splita pa dela v Trbovljah. Trboveljski brigadirji dosegajo v Anhovem skoraj enake delovne uspehe kot domača brigada. 5. decembra sta obe brigadi presegli normo za nad 6%, 6. decembra je trboveljska brigada dosegla 106,5%, anhooska 123,9% naslednjega dne trboveljska 137,5%, anhooska pa le 97,6%, ker je usled močnega deževja naplavljena zemlja zamašila lijak, 8. decembra pa je trboveljska brigada dosegla v 6 urah 114,7%, anhooska pa v 8 urah 144% norme.

Ker usled pospešene proizvodnje kvaliteta cementa v zadnjem času ni zadovoljevala, so na proizvodni konferenci 6. decembra sklenili, da bodo zgradili pregrado, ki bo ločila proč klinker od klinkerja, ki se že nekaj časa hladi.

90% delavcev tovarne cementa se je obvezalo, da bodo prihodnjo nedeljo delali prostovoljno v tovarni, zaslužek tega dne pa bodo prispevali za novoletno jelko. Za to prostovoljno delovno akcijo so delavci sami med seboj ustnemno agitirali.

Delovni kolektiv vlagata torej vse svoje sile v izpolnitev plana. Na drugi strani pa težko čuti slabo skrb ljudi, odgovornih za preskrbo. Tretjega novembra so prešli moko za oktober, za

november pa šele od 9. decembra dalje dobivajo 40% moke; testenin sploh ni. Delavci prihajajo po kriodi ljudi, ki tako neodgovorno nakazujejo prehrabene artikle v te kraje, brez zajtrka na delo, nič manj težko pa jim ni, da tudi njihovi otroci gredo v šolo brez zajtrka. Se manj kot moko so prešli maščob: v industrijskem magacinu si jih ne upajo razdeliti brez razdelilnika, ki ga morajo dobiti v okraja, ker bi ne krili niti najnujnejših potreb gospodinjstev. Ker se je novembrska delitev pričela še šest dni pozneje kot oktobrska, mora torej delavcem hrana, ki jim je namenjena za mesec dni, zadoštevati za 36 dni. — Moka, kruh in testenine so že v mnogih krajih na izbiro po želji potrošnikov, kar dokazuje, da nam žitnih izdelkov ne primanjkuje. Na drugi strani pa ljudje, ki proizvajajo nadpore važen gradbeni material, na sebi čutijo posledice slabe distribucije prehrabnih artiklov.

Prehrana, ki se mora nujno izboljšati, odgovorni pa poklicati na odgovor, bo v tovarni cementa in salonitnih izdelkov še dolga pot; proizvodnost in s tem delovne uspehe tega delovnega kolektiva.

Goriška opekarna Biblje je kot oša druga podjetja prejela od okraja nakazilo za 60 kg moke, 54 kg sira, 97 kg salame in 20 kg sladkorja, ki naj bi jih uprava podjetja porabila za prireditev ob proslavi dneva republike. Ta nakazila pa je pustila zapasti, ker jih ni doignila in zato so seveda delavci prikrajšani. Uprava se baje izgovarja, da ni imela denarja za nakup teh živil, nedodno pa je tako njena krioda, kot krioda sindikalne podružnice, ker se nista zanzeli, da bi na ta dan svojim uslužbencem dali to, kar so prejeli vsi delavci in nameščenci vseh drugih podjetij.

TEKSTILNA TOVARNA »INTEKS« V KRANJU JE IZPOLNILA LETNI PLAN DVA DNI PRED ROKOM

Tekstilni delavci »Inteksa« v Kranju so v petek izpolnili letni plan. Delavci so se vse leto borili z različnimi težavami kot pomanjkanjem delovne sile, s prekinitvijo električnega toka in tudi s težavami pri surovinah.

Sredi poletja je grozil resen zastoj izpolnitve plana zaradi premeščanja starih strojev. Stroje so premeščili domači strokovnjaki in to veliko nalogo izpolnili pred rokom brez zastoja v produkciji.

Delovni kolektiv je vseskozi tekmoval za večjo storilnost dela, ki ga je povedla v »Inteksu« sedemkratna udarnica Angela Štibelj. Pri izpolnjevanju plana so se predvsem izkazali devetkratna udarnica Ljudmila Kovač, osemkratna udarnica Pavla Jereb, sedemkratna udarnica Lojzka Dermota in Rozi Erzen, delavka v pripravilnici. V tkalnici pa sedemkratni udarnik Jože Kočevar, Franc Kristan in Vera Stupnikar. — Najboljši uspeh so dosegle brigade v tekmovanju septembra. V tkalnici prva brigada izpolnjuje normo za 116,5%, druga za 113 odstotkov, tretja za 106,5%. V predilnici brigada čistilcev 108 in tretja brigada 104%. Junak dela je mladinec Janez Kropnik iz tkalnice, ki je do sedaj že izpolnil 75% svojega petletnega plana. — Delovni kolektiv se je od prilliki izpolnitve letnega plana zavezal, da bo plan do konca leta presegel za 9%.

IZPOLNITEV LETNEGA PLANA V TOVARNI AMORFNIH ELEKTROD

Tovarna amorfnih elektrod elektrometalurškega kombinata v Sibeniku je 10. decembra izpolnila letni proizvodni plan. Po obsegu in vrednosti je bil letni plan za petino večji od lanskega, vendar ga je kolektiv izpolnil 21 dni pred rokom in pet dni pred obveznostjo. Ta uspeh je omogočilo predvsem tekmoval-

nje med brigadami kakor tudi tesno sodelovanje med partijskim, sindikalnim in državnim vodstvom v tovarni.

Pomemben uspeh kolektiva je proizvodnja anodne mase iz domače surovine cracking-koksa namesto iz surovine petrol-koksa, ki jo uvažamo iz tujine.

Proizvodnja kotonina, nova panoga tekstilne industrije, se razvija v Novem Sadu

Tovarna »Novator« je prva te vrste na Balkanu. Že pred tremi leti je tovarna »Omnikolor« v Novem Sadu delala prve poskuse za proizvodnjo kotonina v naši državi. Jugoslavija je med največjih pridelovalci konoplje na svetu, vendar pa doslej ni imela industrije kotonida, tekstilnih izdelkov iz odpadkov konoplje in bombaža. Jugoslavija je izvažala na pol zastoj konopljo, uvažala pa drage sanitetne potrebščine, izdelke iz konopljnih odpadkov.

Po uspešnih poskusih za proizvodnjo kotonina je kolektiv vojnodske livarne začel izdelovati stroje za novo tovarno kotonina. Letos aprila je tovarna »Novator« že izdelala prve večje količine nove vrste izdelkov. Poslej so obrat še izpopolnjevali in usposabljali strokovni kader. Sedanjil izdelki tovarne »Novator« ne zaostajajo več ko kakovosti za najboljšimi tujimi. Prihodnje leto bo imela nova tovarna že takšno zmogljivost, da bo izdelovala za vse domače potrebe dovolj sanitetne vate, delavskih oblek, namiznih prtov, vate za odeje itd.

Nad pol milijona delovnih ljudi je bilo na počitnicah na Jadranu. Najživahnejši je bil tujski promet v Opatiji in Dubrovniku. V posebnih počitniških domovih v LR Hrvatski je letos preživeo počitnice nad 60.000 otrok in 7000 dijakov.

OD DIOKLECIANOVEGA SPLITA DO VELIKEGA INDUSTRIJSKEGA MESTA

Dolga pot? Zares, minila so stoletja od let, odkar je Dioklecian leta 295 začel zidati svojo palačo, ki je še dandanes lupina in oklep starega dela Splita. V starinski, komaj dva do tri metre široke splitske ulice, kamor ne more prožeti jadransko sonce in kjer so celo za domorsko burjo preveč zamotani labirinti — prodira novi čas. Te ulice so sicer še nadalje privlačnost za turiste, toda v njih ne živijo več samo meščani, ki so prejšnje čase čakali na tuje kakor pajek na muhe; v teh ulicah začnejo zgodaj jutraj odmevati koraki delovnih ljudi, ki hitijo na delo v pristanišča, na postajo, v ladjedelnico, na stavbišča.

Ne dolga pot, ampak skok. Split ne bo več živilaril na račun »tjujskega« prometa. Naglo se je začel prerajati v obmorsko industrijsko mesto. To ime bi zaslužil že, če bi imel samo ladjedelnico »Vicko Krstulović«. Vsakdo, ki potuje v Split z vlakom ali z ladjo mimo večlikega stavbišča na severu, kjer vidi tudi cel gozd ladijskih jamborov, takoj ugaune; to je ladjedelnica »Vicko Krstulović«. V kraju, ki ima tako veliko ladjedelnico, je pač velik odstotek industrijskega delavstva. Toda Split je tudi v središču zelo razvite cementne industrije. Vranjic in Solin na severu se že

zlivata s Splitom. V Vranjicu, na polotočku med Solinom in Splitom, je manjša ladjedelnica, poleg pa tovarna znanega splitskega salonita. V Solinu je velika cementarna »Prvoravec«. Splošno znana je tudi cementarna v Majdanu pri Splitu.

Dioklecian se je pred 1600 leti umaknil iz Solina ali Salone, iz mesta, ki so ga potem razdejali barbari. Zdaj pa se Split razrašča na sever ob Kaštelanskem zalivu in Kašteli so že njegova predmestju. Kaštel Sućurac že izgublja svoje ime: ljudje govorijo bolj o Jugovinjilu kakor o Sućurcu. Praviijo: Grem v Jugovinjil — ko se peljejo z avtobusom v 15 km oddaljeni Kaštel Sućurac. Ze zaradi Jugovinjila samega bi bil Split industrijsko mesto.

Na severu pa tudi nastaja tako imenovana severna luka. Za Marjanom bodo v bližnji prihodnosti zgradili še eno veliko ladjedelnico. Pripravljalna dela so se že začela.

V starem Splitu je postalo zelo tesno. Tudi to je znamenje, da se Split razvija. Za stanovanje je čedalje večja stiska. Čeprav zidajo precej etanovanjskih hiš in obnovijo so veliko večino med vojno razdejanih postopaj, vendar ljudje pravijo, da je to mnogo premalo. Letos so pridobili v po-

pravljjenih hišah 50 stanovanj, popravljajo pa jih še 339. Do konca leta jih bodo pridobili nadaljnjih 140. Toda na mesec je vloženi povprečno 2478 prošenj za stanovanja. »Vicko Krstulović« odpravlja stanovanjsko krizo najbolj odločno, saj bodo letos pridobili več sto družinskih in samskih stanovanj v novih hišah, ki jih gradijo na več krajih. Mesto kot celota je v prvi polovici petletke izpolnilo plan kapitalne graditve za 163%, toda sam plan družbenega standarda (stanovanja, postolja za kulturne namene itd.) pa za 96%.

Utrip gospodarskega življenja v Splitu se čuti v vsem mestu. To ni več le tiste vrste južnjaško mesto, kjer so večih meščani in »turisti« ves dan pohajkovali po obali, posedali v kavarnah in točnicah (ki jih je v Splitu še vedno več kakor v Ljubljani). Mesto je živahno zaradi gospodarske dejavnosti ne pa zaradi sprehajalcev. Vozovni promet je najživahnejši na Solinski cesti. V luki delajo dan za dnem. Dolge vrste tovornih vagonov se stalno izmenjavajo ob pomolih. Tudi pristanišče je postalo mnogo pretresno. Središče luke je bilo med vojno popolnoma razbito. Zdaj se obnavljajo osrednji pomol. Zato je tem tje neje ob drugih pomolih, kjer izkrcavajo in vkrcavajo blago. Luški delavci delajo v brigadah. Dobro so zbrani svoj sloves. Izmed devetnajstih brigad je bila letos v tekmovanju za delavo drugih brigad na Jadranu najboljša splitska sedma brigada. Direkcija luk srednjega Jadrana je prva izpolnila letni plan, 26. novembra.

Brigade so izpolnjevale normo za 106 do 252%. Dne 27. nov., to je prvi dan, ko so začeli delati za četrtlo leto petletke, je bila najboljša peta brigada, ki je presegla normo za 152%.

Da je v Splitu zares živahno gospodarsko življenje, sprevidimo iz tega: letos bodo izpolnili 74% petletnega proizvodnega plana. To pomeni, da se je doslej proizvodnja vsako leto povečala povprečno za 50%. Če bodo tako napredovali prihodnje leto, bodo do konca leta že izpolnili petletko.

Razumljivo je, da je v Splitu kot obmorskem mestu zelo razvita trgovina ali, kakor pravimo: ima tradicijo. Bolj pa preseneča, da je tudi zelo mnogo obrtnih obratov. Razen združnih delavnic je zdaj še 394 zasebnih obrtnih podjetij. Splitu dajejo značaj mesta delovnih ljudi tudi številne delavsko nameščenske restavracije. Zdaj jih je 29 in v njih se hrani nad 14.000 ljudi ali približno petina splitskega prebivalstva. Več restavracij je precej dobro urejenih. Menda se v tem kaže gostinska kultura turističnega mesta. Na splošno je Split snažen na zunan in znotraj, kar se očituje tudi v menzah in restavracijah.

Zaradi številnih restavracij in menz Split potrebuje tudi ekonomije. V samem mestu je 29 ekonomij, ki imajo 24 hektarov zemlje. To je precej, če upoštevamo, da je v Dalmaciji rodovitna zemlja redka. Na ekonomijah redijo 824 prašičev. »Vicko Krstulović« ima dve ekonomiji: eno v Splitu, drugo pa na Sinjskem polju. Split mora seveda uvažati veliko večino živeža. To se pozna tudi na

živilskem trgu, kjer je dan za dnem živahno. Tržne ure niso samo dopolne kakor v Ljubljani, ampak ves dan. Tudi pozno zvečer se razvija tržno življenje. Kmetice iz dalmatinskega Zagorja in Like pa z otokov potprežljivo sedijo na robnikih in na širokih krilih nudijo jajca. Poleg na tleh ležijo zvezane kure. Tu in tam vidiš na vrvi pujska, ki jih v Ljubljani nikdar ne prodajajo na živilskem trgu. To so seveda predvsem plemenske živali. Toda posamezni prodajalci nudijo pujske po cenah, kakor da gre za turistično znamenitost. Dopoldne je na prodaj tudi nekaj sadja. Splitskani se najbolj pritožujejo nad podjetjem za preskrbo s sadjem in povrtnino. Vendar so s povrtnino dobro založeni. Tako je oktobra prišlo na prebivalca 113 kg povrtnine ali 17,5 kg več kakor lani. Pač pa je bilo manj sadja kakor so planirali, vendar še vedno 35,5 kg na prebivalca, kar pa je 4 kg manj kakor lani. Lani so prejeli precej manj krompirja — 21 kg na prebivalca, letos pa 50 kg. Največje povpraševanje je po suhih smokvah, ki so po 100 din za kilogram. Rožiče prodajajo po 80 din kg.

Mladini posvečajo veliko skrb. To se kaže tudi v tem, da je v mestu 17 mlečnih kuhinj za predšolsko mladino. V kratkem času so ustanovili 11 otroških restavracij. Niso pa še zadovoljni glede otroških zavetišč in jasli. Doslej sta bili v mestu le dve zavetišči in ene jasli. Podjetje »Vicko Krstulović« urejuje večje jasli, saj pa tudi zaposluje največ delavcev. F. S.

Slikar Gojmir Anton Kos

(K razstavi v Moderni galeriji)

Slikarsko delo Gojmirja Antona Kosa se že zdavnaj smatra za enega izmed temeljnih kamnov slovenskega modernega slikarstva. Prav je storišča Moderna galerija, ko je z organizacijo njegove razstave Franceta Pavlova pokazala našo javnosti v obsežnejšem merilu dvoje krepkih umetniških postav. Ta način, da se nam naši vidnejši umetniki predstavijo z večjimi kolekcijami svojih del, je pravilen iz dveh vzrokov. Prvič bo naša javnost dobila stvaren pregled čez ustvarjalne sile naše sodobne umetnosti in drugič so take razstave koristne umetnikom samim. Gre tu za samokritičen pregled umetnikovega dosežanega ustvarjanja, obenem pa je umetnikom dana možnost za plemenito medsebojno tekmovanje. Po drugi strani pa so te velike razstave važne tudi za boljše poznavanje naše umetnosti drugim kulturnim centrom bratskih republik ter bodo nedvomno mnogo doprinesle k skupnemu oplajanju in iskanju pravilne poti razvoja moderne umetnosti jugoslovanskih narodov.

Ko sem v uvodu omenil, da je G. A. Kos eden graditeljev naše moderne umetnosti ter da je kot tak pri nas nesporno tudi priznan, bi v nadaljnjih vrsticah poizkusil na lepo izbranih razstavljenih delih pokazati slogovni razvoj in karakter Kosove umetnosti.

Gojmir Anton Kos je prvokrat razstavil v Ljubljani leta 1919., torej po končani prvi imperialistični vojni. Tedaj je bil član umetniškega društva »Sava«, ki mu je predsedoval Rihard Jakopič. Bil je to še vedno čas vretja in kipenja naše moderne; rod impresionistov je bil še krepak in tvoren, počasi so pričeli prihajati mladi. Življenje je pričelo odtekati v tirnice mirnega časa. V duhovnem pogledu je bil ta »mirni čas« zelo navidez, saj je prinesel vrsto novih psevdorevolucionarnih gesel, ki so objubljala povsem preobraziti našo umetnost — koliko pa je ostalo od te preobrazbe, je pokazal čas. Vendar je bil ekspresionizem dolgo vrsto let vodilno geslo naše oficijelne umetnosti, od katere je bore malo ostalo in ki je nedvomno pokazal več negativnih, kakor pa pozitivnih lastnosti. V ta svet prevladovanja tako imenovane »duhovne umetnosti« je stopil mladi Kos, potem ko je prvokrat končal slikarsko Akademijo na Dunaju.

Polej je vodila umetniška pot slikarja nenehoma do vedno novih neznanjih svetov, ki jih je umetnik osvaja, kakor mu je že bil dan temperament, slikarsko znanje, iskren pogled na svet, nova spoznanja ter vse ostalo, kar običajno spremlja umetnika v življenju. Ko se danes oziramo po njegovem celotnem delu, kar ga je doslej ustvarila njegova paleta, pa moramo pošteno in iskreno napisati, da je ustvaril Kos že doslej pomembne umetne, za kakršne bi nas lahko zavidal kateri koli

narod. Kosova zgodovinska pomembnost pa nam je danes povsem jasna. Bil je eden tistih slikarjev, ki ni podlegel geslom — enodnevnicam — marveč je zvest notranjemu prepričanju razvijal svojo slikarsko umetnost v pravcu zdravega slikarskega realizma, ob velikem

AVTOPORTRET

spoštovanju svojega slikarskega poklica, s tisto predanostjo in resnostjo, ki je osnovna karakteristika pravega in resničnega umetnika.

Vsak ustvarjalec reagira na pojave življenja mnogo bolj intenzivno, kakor običajni smrtniki. Tako se je zgodilo tudi Kosu, ko je pričel svojo umetniško pot v dokaj razbitem in razvrzanem času po vojni. Da je ta doba zapustila v zgodnjem Kosovem delu nekaj sledov, je razumljivo zlasti zaradi tega, ker je Kos prvokrat končal Akademijo in še ni mogel imeti trdnega izdelanega slikarskega nazora. Dela na razstavi, ki kažejo sledove ekspresionističnega gledanja na slikarski predmet, so na primer »Dva akta«, »Na obali«, »Avtoportret«, »Mož s papigo«. Slikar obravnava predmete še zelo ploskovito, veliko poudarja linijo, zlasti pa nam je tu še tuja njegova paleta, ki ljubi rjavkaste, prstene nežljivejske tone (prim. »Dva akta«). Toda v »Možu s papigo« so že prvi zametki Kosa-kolorista, za močnimi plastimi barve je že čutili kasnejšega Kosa-plastika. Tudi barvni poudarki na nekaterih mestih ozadja in na papigi, sliko odmakajo od koloristično monotonega načina slikanja ekspresionistov. Tudi sicer je na teh zgodnjih delih Kosov način slikanja že svobodnejši ter mnogo manj zasuzujen ekspresionistični liniji, kakor pri ostalih slikarjih te smeri. Motivika te zgodnje Kosoove dobe pa je odločilna za skoro ves nadaljnji razvoj njegovega slikarstva.

Pove nam, da se bo posej Kos bavil tako s krajino, kakor s človekom — portretom, tihožitjem ter naposled tudi s figurarno kompozicijo.

Po teh prvih poizkusih, ki so postavili mladega slikarja na trdo preizkušnjo, ali slediti klicu dneva ali pa globoko pogledati v lastno notranost, se je Kos kot resničen umetnik odločil za drugo. Oklenil se naravne resničnosti pa se pravil spoznat naravo. Narava v najširšem smislu in tudi najmočnejša v svoji elementarnosti pa je krajina. Spoznat krajino pa se nujno pravi srečati se s — soncem. Kakšno je bilo slikarjevo srečavanje s sončno svetlobo v njegovih zgodnjih delih, nam lepo kažejo n. pr. slike: »Kokrica«, slikana v globoki senci, ali »Na obali«, ki se godi v sončnem mlježu morja. Zda pa primerjajmo s temi slikami »Gospo svetloko« ali »Cerkev v Selcih«. Razlika je tako jasna, da se ti zdi, če gledaš na slike površno, kakor da jih je naslikal drug človek. Ko govorim o sočni svetlobi, tu nikakor ne mislim na način podajanja svetlobe, kakor so ga poznali naši impresionisti, ko je njihova platna prepolnila svetloba s svojim žehtenjem v celoti. Kos je pač otrok novega časa in zato srečujemo tu sončno svetlobo podano nekako indirektno. Kosovo podajanje svetlobe je kontrastno. Z izredno finim čutom za barvne odtenke senčnih mas gradi slikar tako kubuse v prostoru (n. pr. hiše), kakor tudi prostornino krajine same. Dve osnovni reševanji vidim pri tej tako imenovani Kosovi »plavi dobi«. Prvič študij barve v jarko razsvetljeni atmosferi, ter drugič obvladovanje tretje dimenzije — plastično izgradnjo prostora. V ta čas spadajo predvsem slike iz Poljanske doline, ki je s svojo čisto, gorsko atmosfero še podprla podobna slikarjeva stremjenja. Zanimivo bi bilo dokončno razvoljati genezo te Kosoove plave dobe. Zdi se mi, da je iskati njen postopek v razvojni slikarjevi nujnosti. V želji, izgraditi si trden, realen svet kot predmet slikanja, v želji iti samosvojo slikarsko smer ter pozabiti še zadnje elemente, ki so ga vezali na ekspresionistično dobo, je slikar gledal krajino toliko bolj kontrastno, tako dosledneje grajeno iz elementov svetlobe in sence. So to lepe in zanimive podobe, ki zahtevajo mnogo slikarskega znanja. Pred nami je slovenska zemlja v jasni, prosojni svetlobi, slikana ob vedrih poletnih dnevih, z jasno modrino neba, jarko osvetljenimi stenami hiš ter globokim zelenjem naših poletnih gozdov. Razvojno ta čas preneha, ko slikar prekrije silovitost kontrastov s topljšim tonom, v kakršnem sanjajo deli naših mest v poznem popoldnevu (Gospo svetloka cesta), ali naša krajina v soparni pripekli poletnih popoldnevo (Sava). Ta topljši ton, ki pokriva kontrastnost, pa že vnaša v sliko čustveni element, ki je zlasti viden v naraščajoči gradaciji v njegovih zadnjih delih.

Naš slikar je za časa bitke s plavo dobo zmagal na vsej fronti. Ponovno se vrača v atelje, da poslej popolnoma na svojih lastnih dognanjih nadalje gradi svoje slikarstvo. Njegova paleta postaja iz leta v leto vse občutnejša, zlasti pa plemenitejša. V teh letih nastane vrsta tihožitij, zlasti rož, ki jih mnogi itak poznajo, saj so skoraj od razstave do razstave častno zastopale slikarjevo ime. To so njegove »Begonjije«, »Dalije«, »Vrtnice«, »Sončnice« itd. Do kake zmogljivosti je zrasel Kos, bi rad pokazal na njegovih »Begonjijah«. Slikar je upodobil cvetlice v lončku, in to tiste cvetlice, ki imajo značilno cvetje, sončno že po svojih cvetnih listih. S tako skromnimi in na videz enostavnimi barvnimi skalami je znal slikar podati točno karakteristiko teh sočnih, mokrotnih cvetlic. Ali pa pogledajmo »Dalije«. To so cvetlice izredno finih cvetov, čistih barv, reprezentativne. S kako prefinjeno paleto jih je znal umetnik posneti po naravi in postaviti v ustrežajoče okolje. Slika je barvno tako dognana, da ne moremo na vsem platnu najti mesta, ki bi bilo, kakor pravijo slikarji, prazno.

Važno je Kosovo slikarstvo tudi na torišču slovenskega portreta. Človeški

FRAGMENT IZ KOMPOZICIJE »USTOLICENJE NA GOSPOSVETSKEM POLJU«

obraz je njegova nprav, kakor jih srečamo že v začetku njegovega slikarskega ustvarjanja, so ohranili v Kosovi umetnosti do danes zelo pomembno mesto. V toku razvoja je slikar prešel od prvih realističnih poizkusov (Alenka) preko ustvaritev, kjer so za slikarja važnejši barvni odnosi, kakor pa forma in podobnost modelu (Dekle z vazo) do zadnjih portretov, kjer pa je jasna tendenca realistično-plastičnega upodabljanja. Kosova

DEKLE Z VAZO

portretna umetnost je zelo reprezentativna, večih naravnost monumentalna. Tu bi kot primer navedel podobo »Metoda Dolenc«. Slikar je upodobil znanstvenika, kateremu se že z obraza in po njegovi drži bere njegova duhovna pomembnost. Sijajno je slikar postavil upodobljenca v prostor, vsa slikarska obdelava, zlasti pa barvna kompozicija, so monumentalno prepričljive.

Leto 1939. je zelo važno za nadaljnji razvoj slikarja Kosa. To leto je dobil naročilo za dve veliki oljnati kompoziciji za sedanjo palačo Predsedstva vlade. Snov je bila za tisti čas popolnoma nova, in sicer zgodovinska. Slikar naj bi upodobil dva prizora iz slovenske zgodovine, in sicer iz kmečkega upora v 16. stoletju ter ustoličenja koroskih vojvod. Kos je na težaju upravičeno zmagal ter se takoj lotil dela in kompozicije tudi naslikal v določenem roku. Ves dogodek je pomemben za svo slovensko moderno umetnost, ker je bila dana prilika, da slikar preide od malih intimnih kabinetnih slik k večjim formatom javnega značaja. Že v uvodu sem omenil, da je Kosa že takoj na začetku njegove poti zanimala figurarna kompozicija. Razni osnutki in študije, ki so slikarja ves čas nje-

govega dela spremljali, pa niso mogli biti realizirani, so sedaj prišli po izkustvu do veljave. Govoril sem že o reprezentativnosti in monumentalnih tendencah Kosove umetnosti. Pri tem naročilu so prišle do polne veljave. Kos je realiziral obe kompoziciji dobesedno brez vsake tradicije v novejšem slovenskem slikarstvu tako prepričljivo, da jima ne moremo odrekati visoke umetnostne kvalitete. Vsa dotedanja borba umetnikova za obvladanjem človeškega telesa, človeškega obraza posebej, prostora, figuralne kompozicije, barvnih odnosov, so kot kvaliteta sinteza zaživel na teh skupinah. Kot tretji veliki format se je tem slikam pridružila kompozicija »Odpor«, ki je nastal že po osvojitvi. To poslednje veliko delo nam jasno govori, kako slikar od leta 1939. ni počival, temveč da si je korak za korakom osvaja resnični svet v smislu nenehoma doslednejšega realistično-plastičnega gledanja. Kdor koli primerja upodobitev posameznih figur na teh kompozicijah, ali pa upodobitev prostora in karakterizacijo posameznih upodobljenecv, temu bo nedvomno jasno, kako velik korak je slikar storil od leta 1939. do danes. Prav ob tej zadnji kompoziciji bi se utegnil ta ali oni ustaviti, češ, obrabi o preveč realistični, ta in ta poza ne ugaja, dogajanje samo da ni prav tako realizirano, kakor bi bilo v zadnji popolnosti vsakomur pri srcu. To bi bile opazke, ki se tičejo tako Slavka Pengova, kakor vseh slikarjev, ki so se v današnji stvarnosti lotili monumentalne koncepcije. Resnica je, da marsikomu take rešitve ne ustrezajo, vstevši umetnike same. Toda netaj ne smemo pozabiti, da je n. pr. tihožitje v konstantnem razvoju več stoletij, isto velja za portret, akt, krajino itd. Stvar naša socialistične domovine je, da si dogradimo svoj lasten specifičen umetniški slog, ki bo znal in mogel do zadnjih globin zajeti veličino našega časa in vsega, kar ga spremlja. Treba je vedeti to, da so ta dela pionirska na tem področju, da pa so nedvomno in skupni naši domovini najbolj dognana in najbolj iskrena. Zadnje besedo pa bo morda imela doba kakih deset let naprej.

Prehajamo k delom, ki jih je Gojmir Anton Kos naslikal v zadnjem času. Občudovati je treba jasno linijo slikarjevega razvoja k vedno boljšim, človeško bolj prepričljivim ustvaritvam. Tu bi omenil »Flamsko tihožitje«, v »V Klancih« ter slikarjev »Avtoportret«. Kako je to tihožitje v resnici blizu flamskim mojstrom! Kako je barvna skala uglasena do meja virtuoznosti. Kako lepo je znal Kos v Klancih ponazoriti toplino poletnega popoldneva, ko gozd od sončnega žarenja počiva v topli neigibnosti. Kako je slikar Kos odkrito gledal v ogledalo, ko je slikal svojo lastno podobo! Krepko izmoderiran obraz, z neko odločnostjo in trmo v izrazu, lepo oblikovana roka s čopičem med prsti, ki nam je doslej ustvarila toliko lepote — kaj niso to ptice znanilke nove, človeško še bolj poglobljene umetnosti, ki jo naši veliki in pomembni dnevi tudi zaslužijo in pričakujejo.

Dr. Stane Mikuz

POLETNA POKRAJINA

Razstava jugoslovanske ljudske umetnosti bo prikazana tudi v Londonu

Po velikem uspehu, ki ga je žela razstava jugoslovanske ljudske umetnosti v Zürichu, je bila prenesena v London, kjer bo v kratkem odprta.

Veliko zanimanje londonskih kulturnih in umetniških krogov za razstavo je posledica uspehov, ki jih je žela v Švic, ter pozornosti, ki so jo naši umetnosti izkazale tudi druge evropske države. Stevilno so namreč izrazile željo, da se pri njih prikaže naša ljudska umetnost. Tako so za našo razstavo zanimajo v Münchnu, Hamburgu in drugih kulturnih središčih. Naša ljudska umetnost bo prikazana v znanem »Academy Hall«, kjer je bila lani razstava »Jugoslovanske knjige«. Naš strokovnjaki so že odpotovali v London, da razstavo pripravijo. V času razstavljanja bodo v Londonu prikazovali naš barvni dokumentarni film »Jugoslovanski ljudski pesni«, ki je žel na filmskem festivalu v Kanji in Edinburghu velika priznanja.

Prebivalci Londona si bodo lahko ogledali našo tekstilno, keramično, filigransko in rezbarsko umetnost, okoli 30 naših najlepših narodnih noš iz različnih krajev v državi, okoli 100 preprog iz Sarajeva, Banata, Pirola, Galčnika in Bosne ter preproge, izdelane v delavnicah jugoslovanskega domačinskega radništva. Na razstavi pa bo tudi nekaj zelo lepih čipk iz naših krajev in iz Idrije, težke dinarske tkanine s posebno zanimivim tkanjem in nenavadno okusno kombinacijo barv, bogati lesorezi, slovenske slike na stolu,

z zlatom vezene vojvodinske umetnice, okras in nakit v filigranu in drugi umetniški proizvodi naših narodov, dela stoletnih izkušenj, dela bogate duše s prirojenim občutkom za lepoto.

Ta razstava nitna muzejskega značaja, ker prikazuje življenje jugoslovanske ljudske umetnosti, ustvarjalno silo naših narodov, ki ima danes s potrebnimi pripravami in pod umetniškimi nadzorom možnost, da se razvije bolj kot

Kulturne vesti

Muzej narodne osvoboditve Hrvaške 29. novembra so odprli v Zagrebu muzej narodne osvoboditve Hrvaške. Dogodki, o katerih govore razstavljeni dokumenti, so iz razdobja narodnoosvobodilne vojne, v kateri je hrvaški narod vzajemno z drugimi jugoslovanskimi narodi postavil temelje svojemu novemu prerojenemu državnemu in družbenemu življenju. Kdaj in kako se je ustvarjala ljudska oblast, govori razstavljeni dokumenti prvega narodnoosvobodilnega odbora, ki je bil ustanovljen na osvobojenem ozemlju v okraju Lapac avgusta 1941. leta. Razstavljen so prve okrožnice o ustanovitvi oblasti, ki jasno pričajo, da je bila leta globoko ljudska in revolucionarna.

Mestni muzej v Pančevu je priredil te dni razstavo dokumentov o celini in obrtništvu v Pančevu, iz dobe od 18. do 20. veka. Razstavljeni je večje število mojstinskih del, cehovskih pravil, zapiskov,

ljudj kolj prej. V tkanju, v spletih srebrnih žic, v barvah, v čudovitih čipkah ali rezljanju v les je govorilo naše ljudstvo, ki se je skozi stoletja žilavo borilo proti vsem krivicam in tlačiteljem za svojo svobodo in napredek. Razstava jugoslovanske ljudske umetnosti predstavlja stremenje naših narodov, da obrnijo svoje bogate in herojske tradicije. Nič čudnega ni, če vzbuja razstava v inozemstvu občudovanje in simpatije do naše države in ljudi, ki so ustvarili vso to lepoto.

Po razstavi v Londonu bo razstava jugoslovanske ljudske umetnosti po vsej verjetnosti prirejena še v New Yorku.

mojstinskih spričeval in delavskih knjižic. Med razstavljenimi predmeti se posebno odlikuje remek delo umetnega ključavnčarja, ornamenta, ki so jih po cehovskih pravilih izdelali pomočniki in s tem pokazali, kako obvladajo svojo obrt, ter cehovske blagajne, v katerih so ohranili prispevke vajencev, pomočnikov in mladih mojstrov za nujne cehovske stroške in dajanje pomoči siromašnim pomočnikom, mojstrom in njihovim družinam. Na razstavi so tudi izvorni izvodi cehovskih pravil za aliburnarske mojstre iz leta 1835 in delavske knjižice iz druge polovice XIX. veka, ter izvodi prvih pravil za cehe v Pančevu še iz leta 1794, prvi statut pančevskih obrtnikov iz leta 1804, dalje zapiski cehov o oprostitvi pomočnikov in vajencev, blagajniške knjige obrtnikov in razna priporočila za udeležbo obrtnikov na razstavi v Budimpešti leta 1885. Med razstavljenimi predmeti so tudi bolniške

priznanice in poročila o prevzetju pomočnikov in vajencev v zdravljenje ter drugi dokumenti iz minulega veka.

Institut za sodobni jezik v Sarajevu, ena redkih ustanov v naši državi, uspešno opravlja svojo nalogo pri proučevanju našega sodobnega jezika. Skupina mladih ljudi, pretežno študentov višje pedagoške šole, ki kažejo voljo za delo v institutu, se pripravljajo sedaj za odhod na teren, kjer bo zbirala raznovrstno jezikovno gradivo. Vrh tega je angažirano tudi določeno število strokovnjakov, ki bodo od časa do časa potovali po vsej Bosni in Hercegovini, da bi globlje in čimbolj vsestransko proučili probleme našega narodnega jezika v živji narodni besedi.

Institut za sodobni jezik je letos zelo pomagal redakcijam raznih sarajevskih listov, tako da se je letos število jezikovnih napak v sarajevskem tisku znatno zmanjšalo v primeri s prejšnjim letom.

Institut je pomagal tudi založniškim podjetjem, filmskim ustanovam itd. Največji uspeh instituta v tem letu je ta, da je pričel izdajati časopis »Vprašanja sodobnega književnega jezika«. Pojav te publikacije pomeni veliko pridobitev za našo celotno kulturno dejavnost, za reševanje vseh vprašanj, ki sodijo v področje našega sodobnega književnega jezika.

Institut sedaj zbira gradivo za slovnico sodobnega književnega jezika. Lutkovno gledališče v Zagrebu je v oktobru začelo z novo sezono. V svojem dosežanem delu je gledališče doseglo že velike uspehe in priznanja s strani mladine in odraslih. V letošnji sezoni je imelo 55 predstav, ki jih je obiskalo okoli 30

deset gledalcev. Na dveh enomesečnih turnejah po Istri so bili člani lutkovnega gledališča povsod navdušeno sprejeti.

V letošnji sezoni so izvedli že deset lutkovnih predstav. Iz lanskoletnega repertoarja so ponovili »En dan v gozdu« po Prokofjevi glasbi; »Mitar in njegov možek« — po pesmi Branka Čopica pa je novo delo. Razen tega bo letos prikazani »Velj Joz« od Vladimirja Nazora, drugi mesec »Dedek mraz« od Šurinov; Vezbajo pa tudi »Čarobni vodnjak« od J. Rašića in razne Lafontainove basni.

Z vasko uprizoritvijo množično lutkovno gledališče v Zagrebu številno rekvizitov, ki jih izdeluje v lastni delavnici. Danes je gledališče že bogato založeno z dekorativnim materialom, kostimi in ima že okoli 500 najrazličnejših zanimivih lutk. Republiško lutkovno gledališče oskrbuje tudi razna amaterska lutkovna gledališča v Hrvaški z lutkami in jim tako omogoča delo. Kakor lani, tako bo tudi letos organiziralo turnee po LR Hrvaški in več turnej po ostalih ljudskih republikah.

—*—

Predkongresni plenum Zveze književnikov FLRJ

V nedeljo je bil v Zagrebu predkongresni plenum Zveze književnikov Jugoslavije, na katerem so z organizacijo kongresa določili dnevni red kongresa. Plenum je sklenil, naj se priredi drugi kongres književnikov Jugoslavije 28. decembra t. l. v Zagrebu. (Tanjug)

Odpravimo nepravilnosti pri obveznih prevozih v gozdarstvu

Izpolnitev plana v gozdarstvu je v precejšnji meri odvisna od pravočasnega prevoza lesa iz gozdov do avtomobilskih cest, odnosno do železnice. Ker se nimamo dovolj gozdnih žičnic in drugih sredstev, je spravilo lesa iz gozdov vezano na prevoze v vprežno živino. Že lani je izdala zvezna vlada uredbu o obveznih prevoznih storitvah v gozdarstvu, po kateri imajo ljudski odbori pravico mobilizirati kmetovalce v vprežno živino za spravilo lesa iz gozdov, vendar pa ljudski odbori in gozdne uprave delajo različne napake, zaradi katerih v letošnjem letu ni vozila niti polovica voznikov, kot je bilo predvideno po planu. Posledica tega pa je, da leže v gozdovih velike količine lesa, ki se kvarijo in izgubljajo na kvaliteto.

Osnovna napaka pri mobilizaciji vprežne živine se pojavlja že pri okrajnih ljudskih odbori. Okrajni bi morali imeti točne podatke, koliko konj imajo na svojem področju in kakšna je njihova sposobnost. Okrajni, ki teh podatkov nimajo, razumljivo niso mogli napraviti realnega plana za mobilizacijo vprežne živine. Okraj Grosuplje ima n. pr. tako nepopolno »evidenco«. Okrajni statistični urad ima podatke o številu konj, ki se razlikujejo za več sto glav živine od podatkov KLO. V seznamih pa niso označene zrebete kobile, bosanski konji in mule, pa tudi kategorizacija sposobnosti ni popolna. Zaradi take nepopolne evidence so dobili odločbe o mobilizaciji tudi vozniki, ki imajo zrebete kobile (kmetovalec Strah, KLO Dobropolje) ali pa nesposobne konje, in celo voznik brez konj na primer Lužar Matija iz KLO Rob.

Poverjeničstvo za gozdarstvo grosupeljskega okraja je uredbu samovoljno tolmačilo. Vprežno živino so popisali in kategorizirali na zbornih mestih, kamor bi morala biti dovedena vsa vprežna živina. Na te zore pa niso pripeljali predvsem večji kmetje 215 konj in se tako odtegnili mobilizaciji. Okrajno poverjeničstvo pa proti tem kmetovalcem ni povzelo primerljivih ukrepov, kar je seveda slabo vplivalo na druge kmetovalce.

Celotna mobilizacija vprežne živine v grosupeljskem okraju se je doslej izvajala predvsem samo z izdajanjem odločb. Namesto da bi o tem razpravljali na

množičnih sestankih, kjer bi kmetovalcem obrazložili uredbo in tudi razkrinkovali tiste, ki so se hoteli odtegniti svoji dolžnosti, so se zadovoljili s suhoparnim administriranjem. Posledica tega je seveda bila, da so v grosupeljskem okraju pri mobilizaciji vprežne živine izpolnili le nizek odstotek plana.

Delno so krivi za napake tudi krajevni ljudski odbori. Prav v grosupeljskem okraju je bilo več primerov, da so odborniki KLO zagovarjali kmetovalce, češ da nimajo sposobnih konj. Tako je bilo n. pr. v KLO Dobropolje ter KLO Dob, kjer so odborniki pri podpisu izjavljali, da imajo vsi vozniki iz njihovega področja nesposobne konje, pri preiskavi pa je bilo ugotovljeno, da so bile te izjave neresnične in da bi bilo mogoče prav s področja teh dveh KLO-jev mobilizirati več konj za težke prevoze.

Okrajni ljudski odbor bi moral vse kmetovalce, ki so se hoteli izogniti svoji dolžnosti do skupnosti, kaznovati, kakor določa uredba. Zaradi nepravilnosti, ki so jih zagrešili okrajni organi, pa tudi kaznovanja v nekaterih primerih niso imela tistega uspeha, kot bi ga morala imeti. Tako je n. pr. okraj Grosuplje uvedel kazenski postopek proti kmetovalcem, ki se niso odzvali mobilizaciji, toda v teku preiskave se je izkazalo, da nekateri sploh niso dobili odločbe za obvezen prevoz lesa. Na drugi strani pa okraj kaznovanja zavlačuje, tako je na primer dva kmetovalca iz KLO-ja Dvorska vas kaznoval za neizvršene prevoze v lanskem jeseni šele letos, in sicer samo z globo 5000 dinarjev, dočim je v drugem primeru zaradi istega prekrška kaznoval kmetovalca z veliko višjo globo in zaplenbo konja. To nesorazmerje ter dejstvo, da je bil v drugim primeru kmetovalec kaznovan z obema kaznima, dokazuje, da se okraj ni popolnoma držal uredbe.

Prav tako so vplivale na izpolnitev plana pravilna lesa tudi napake, ki so jih delale posamezne gozdne uprave. Nekatero gozdno upravo so napravile s kmetovalci pogodbe samo količinsko, to je da bodo prevozili toliko in toliko kubikov hlodovine. Ker v pogodbi ni bila določena relacija, so nekateri vozniki

svojo nalogo izpolnili že v desetih ali 15 dneh, če so prevažali les na krajše razdalje in na ugodnem terenu. To je povzročilo nejevoljo med tistimi vozniki, ki so prevažali les iz težje dostopnih in bolj oddaljenih krajev. Zato je edino pravilno, da gozdne uprave sklepajo pogodbe z vozniki po normativnih. Na ta način je mogoče, da bodo zavedni in delavni vozniki prekoračevali dnevno svojo nalogo in le tako predčasno odšli domov. Seveda pa morajo gozdne uprave izračunavati za posamezne voznike ali brigade dnevno doseganje norme, posebno pa za one voznike, ki večkrat menjaajo delovna področja. Druga težka napaka, ki jo delajo mnoge gozdne uprave, pa je, da voznikom pri odhodu ne izplačajo takoj zaslužkov. To razumljivo neugodno vpliva na njihovo razpoloženje. Gozdna uprava Grčarice že od maja ni obračunavala z vozniki. Take malomarnosti ni mogoče z ničimer opravičiti. Tudi za preskrbo voznikov in namestitve živine gozdne uprave ne skrbijo dovolj. Za živino je treba poskrbeti primerne hleve, za voznike pa potrebna stanovanja.

Vse doslej ugotovljene napake pri mobilizaciji vprežne živine je treba takoj odpraviti. Primerov, kakor je OLO Grosuplje in krajevni ljudski odbori iz njegovega področja, je dovolj. Okrajno poverjeničstvo za gozdarstvo mora predvsem posvetiti vso skrb mobilizaciji vprežne živine, KLO-ji pa morajo to sprejeti kot izredno važno in perečo nalogo. Osnova je pravilna evidenca, koliko in katera živina je sposobna za prevoz lesa in ali ima voznik primerno orodje, voz in krmo. Ob mobilizaciji je treba na zbornih mestih pregledati, če so vozniki prišli z vsem potrebnim. Ko voznik izpolni svojo nalogo, mora oddati na KLO-ju odpustnico gozdne uprave. Na ta način je mogoče natančna kontrola, kdo izpolnjuje tudi v tem svojo dolžnost do skupnosti in kdo ne. Proti kmetovalcem, ki bi se radi odtegnili mobilizaciji, pa morajo okrajni ljudski odbori postopati v smislu določil uredbe. Vsi, ki imajo opravka z mobilizacijo vprežne živine, se morajo zavedati, da bomo le z doslednim izpolnjevanjem določil uredbe preprečili napake ter omogočili popoln uspeh te akcije.

GRADBENA DELA SE POZIMI NE BODO USTAVILA

Po starih načinih je gradbena sezona trajala samo do zime. Brž ko je nastopil mraz, so ee ustavila vsa dela na prostem in v nezaprtilih prostorih. Velika večina gradbenih delavcev je bila vso zimo nezaposlena.

Da zdaj pri nas traja gradbena sezona tudi pozimi, sprevidimo že iz tega primera: na velikanski stavbiščih Novega Beograda bo v tej zimi delalo 10.000 gradbenih delavcev. Gradili bodo 60 raznih poslopj. Na zimsko gradbeno sezono pa so se pripravila tudi podjetja v Sloveniji. Računajo, da bo okrog 7400 delavcev dogradilo 39 poslopj. Se mnogo več delavcev bo pozimi zaposlenih v LR Hrvaški, in sicer okrog 48.000. Ta ljudska republika ima sicer precej ozemlja s toplim podnebjem, n. pr. Dalmacijo in obmorski pas Istre, kjer je mogoča pozimi betonirati na prostem, toda brez priprav na zimsko sezono bi ne mogli zaposliti toliko delavcev. Največja gradbena dela v LR Hrvaški bodo v mrzlih krajih. Tako bodo delali pri »Djuru Djačeviću« v Slavonskem Brodu, pri »Prvomajski« in »Jedinstvu« v Zagrebu, kjer bo zaposlenih 1400 delavcev. Pri železnarni v Sisku bodo zgradili stanovanjske hiše za 200 delavcev. Drugo podjetje pa bo gradilo prav tako v Sisku stanovanjske hiše za delavce, ki so zaposleni pri rafineriji nafte.

Gradili bodo tudi v drugih ljudskih republikah. Tako bo v Črni gori pozimi zaposlenih okrog 4800 gradbenih delavcev. Delali bodo predvsem v Titogradu in pri Skadarskem jezeru. V Bosni in Hercegovini bo okrog 10.000 delavcev gradilo 24 silosov, 10 mlinov in 25 drugih

večjih poslopj. Dogradili bodo stanovanjske hiše v delavskih naseljih: v Litvi (Banovići), Ljubiji, Kreki, Varešu, Kaknju itd.

Številna gradbena dela bodo mogoča pozimi predvsem zaradi tega, ker so letos v večjem obsegu začeli uvajati izdelovanje gradbenih elementov po montažnem načinu. Tako so pripravili precej polmontažnih konstrukcij iz betona. Postopno uvajamo montažni način zidanja in industrijsko izdelovanje konstrukcij. Ustvarjamo pogoje, da se bo razvila nova industrijska gradbena stroka, ki bo neovirano, ne glede na letne čase, izdelovala konstrukcije za industrijska in stanovanjska poslopja. Pozimi bodo mogli pripraviti konstrukcije za številna poslopja, ki jih bodo spomlad montirali. Tako ee bodo gradbena dela zelo pospešila.

Letos so dosegli že lepe uspehe pri polmontažnem zidanju. Prihodnje leto pa bomo že v velikem obsegu gradili montažne hiše. V Bosni in Hercegovini so ustanovili pet delavnic, ki bodo v tej zimi izdelovale stavbne konstrukcije. Dve delavnici eta v Sarajevu, po ena pa v Kreki, Zenici in Varešu. Tudi v LR Hrvaški ustanavljajo na pol industrijske delavnice za izdelovanje stavbnih elementov. V Sloveniji so si letos pridobili precej dragocenen izkušenj pri proučevanju polmontažnih in montažnih gradbenih del; prvi uspehi pri graditvi polmontažnih in montažnih hiš v Ljubljani so bili uspešni. Storjen je začetek, da preidemo na industrijsko izdelovanje gradbenih elementov.

Tekmovanje med litijskimi in škofješkimi predilničarji za večjo storilnost

Se do septembra so bili v litijski predilnici za 50.000 kg preje v zaostanku in je tedaj vse kazalo, da tovarna plana ne bo dosegla. V podjetju so uvedli tekmovalstvo. Najprej so tekmovali poizkusne delovne brigade, ki so jih sestavljali delavci iz domačega podjetja. Ko so videli, da pomeni uvedba delovnih brigad napredek, so pristopili k ustanavljanju stalnih delovnih brigad. Zdjaj obstoji že 15 delovnih brigad, vsaka šteje od 20 do 25 članov. Storitnost v podjetju se veča in zaostanek kopni v veselje vseh delavcev. Predpisane delovne norme presegajo in prejšnji mesec so v podjetju proglasili 104 udarnice. November j bil pomemben mesec, saj so presežili mesečni plan za 111,1%.

Pred dnevi so se domenili litijski in škofješki predilničarji, da bodo tekmovali med seboj za čim večjo storilnost. Škofječlani so tekmovalje sprejeli in litijski predilničarji so določili brigado, ki je odšla tekmoval v Škofjo Loko. Pri prvem medtovarniškem tekmovalju so zmazali Ločani, s čimer seveda Litijani niso bili zadovoljni. Zato so povabili k plemenitemu medsebojnemu tekmovalju škofješke predilničarje tudi v Litijo. Zastopnike tovarne iz Škofje Loke so Litijani prisrčno sprejeli, priredili pa so jim tudi pozdravni večer. Naslednje jutro so pri-

stopile k tekmovalju štiri delovne brigade, gostje so sestavili eno, Litijani pa tri. Tekmovalne brigade so pokazale vso spretnost. Rezultati so bili naslednji: I. mesto: litijska brigada Rudija Razpotnika, ki je došla 26,4 g na vretensko uro. II. mesto: Šulerjeva brigada iz Litije (23,54 g), III. mesto Okornova brigada 23,4 g, četrtlo mesto pa so zasedli škofješko gostje z 22,62 gramov na vretensko uro.

Namen tekmovalja je bil v celoti dosežen, izmenjava izkušenj bo ugodno vplivala tudi na nadaljnjo proizvodnjo. Taki medsebojni iskbki imajo tudi globlji pomen zato, ker se utrjujejo tovariški stiki med posameznimi predilničarji in njihovimi delovnimi kolektivi.

Mestne avtomehanične delavnice v Mariboru so otvorile strojni in motorni oddelek

V ulici Vita Kraigherja so se v sredo zbrali delavci in nameščenci Mestnih avtomehaničnih delavnic k otvoritvi novega strojnega in motornega oddelka. Otvoritvi je prisostvoval tudi predsednik MLO-ja Franc Rant. V imenu kolektiva Mestnih avtom. delavnic je pozdravil zbrane ravnatelj Julij Gajšek ter prikazal pomen novoustanovljenih oddelkov. Poudaril je, da so se tudi v Mariboru, kakor po mnogih drugih mestih naše države našle pridne roke, ki bodo povdale borbo za izpolnitev plana. Do sedaj so se morali razni deli motornih vozil pošiljati v Zagreb, Ljubljano in druge kraje v popravilo, kar bo sedaj odpadlo in se bodo ta popravila izvrševala v novo ustanovljenih oddelkih, s tem se bo prihranilo mnogo na času in vozila bodo prej izročena prometu. Da je zgrajitev tako hitro napredovala, ima pri tem velike zasluge tov. Stajnbah, ki je s svojim požrtvovalnim delom in s pomočjo kolektiva pospešil, da sta bila oddelka dograjena in začela obratovati. Tov. Gajšek se je nato obrnil na navzočega podpredsednika MLO-ja tov. Ranta ter mu sporočil, da so obljubo izvršili in ga prosil, naj otvori storno in motorno delavnico, ki naj bo novi člen naše velike in čvrste verige petletnega plana. Za tem sta spregovorila še podpredsednik MLO-ja tov. Rant in Grgič, ki sta podčrtala veliko važnost novo otvorene delavnice. S. R.

V Tivtu so začeli graditi ladjedelnico

Pred dvema mesecema je ribiško podjetje iz Budve (Crna gora) začelo graditi ladjedelnico, v kateri bodo izdelovali vse vrste ribiških ladij in colnov. Popravljali pa bodo razne plošne objekte. V novi ladjedelnici bo mogoče popravljati tudi ladje, ki imajo nad 250 brutto registrskih ton. Pri graditvi ladjedelnice sodelujejo številni frontovci.

Beograd dobiva zeleni, gozdni pas

V Beogradu zdaj odpade dva kvadranta metra zelene površine na prebivalca. Parki obsegajo 880 ha. Začeli so uredničevati velik nadrž, da Beograd dobi gozdni pas, ki bo mesto varoval pred močnimi vetrovi, zlasti pred košavo in ki bo hkrati rezervoar svežega, čistega zraka. V treh letih so v veliki drevesnici vzgojili prva drevesca za pogozdovanje. Začeli so pogozdovati 500 ha zemljišč v mestni okolici. Do konca leta bodo posejali 90.000 kg zeloda in semena cera. V gozdnem pasu bo raslo več milijonov dreves črnege bora. Prva pogozdovovalna dela so se začela že jeseni 1947. Na jugu so doslej pogozdili na Zvezdari 135 ha.

Meso za zimske mesece bodo prejeli vnaprej v Titogradu

Prekrba v tem mestu je dobro urejena. Da bi bili prebivalci redno preskrbljeni z mesom pozimi, ko sicer nastopijo težave zaradi prometnih ovir in ker je zdaj največ pitane živine, so uredili, da bodo v Titogradu prejeli meso za vse zimske mesece vnaprej.

Dober pridelek oliv v reški oblasti

Reka, 12. dec. V reški oblasti je letošnji pridelek oliv veliko boljši kot lanski. Do 8. novembra so obrali že čez 80% vsega olivnega pridelka. Tudi priprave za odkup so pravočasno končali. Zato je podjetje »Lovore« že začelo z odkupom.

Na področju reške oblasti je čez 700 hektar oljk. Njihov letošnji pridelek čezlaze na več kot 4.200.000 kg oliv. Po ocenitvi pridelka je bil prvotni plan oblastnega ljudskega odbora za odkup olivnega olja povečan za nad 20.000 kg olja. Ocenjevalne komisije so v nekaterih okrajih preizkusno ocenile pridelek oliv, kar se vidi tudi po tem, da so pridelovalci iz vasi Sv. Petar v lošinjškem okraju sami prijaviili čez 9000 kg

oliv več, kot pa je ocenila komisija. Tudi v krajevnem ljudskem odboru Lun. rabski okraj, so skupni pridelek ocenili na približno 50.000 kg oliv, z revizijo pa je bilo ugotovljeno, da je resnični pridelek okrog 70.000 kg oliv.

Nad 40 oljarn je že začelo predelovati olive. Zato so začeli že v vseh okrajih, razen na otoku Rabu, kjer ni oljarn, odkupovati olivno olje. Samo lošinjški okraj, kjer je največ oliv v tej oblasti, bo dal za odkup čez 15.000 kg olja. V tem okraju obratujejo štiri moderne oljarne. Tu bo obriranje oliv vsak čas končano. Odkup bo trajal do srede februarja 1950. Čez 25% odkupljenih količin olja bo ostalo za potrebe delovnih ljudi v reški oblasti.

pleme. Pri odbiri ee morajo ozirati na produktivnost ter kakovost živali. Tako morajo plemenska krave imeti na leto najmanj po 1400 litrov mleka. Na sto krav je treba računati najmanj 75 do 80 telet na leto. Zato pa je treba izločiti jalove krave. Plemenska svinja mora dati na leto najmanj deset mladičev.

Pri popisu je treba živali označevati, in sicer plemenske krave in svinje z usesno znamko, z žigom na rogu ali na ušesu, tako da je čitljiva številka in da ne bo mogoče zlohotno zamenjavati plemenskih živali.

Priprave in ukrepe za izpolnjevanje živinorejskega plana prihodnje leto bodo zadovoljivo opravili tam, kjer niso naloge razumeli birokratsko in kjer sodelujejo najtesneje z delovnimi ljudmi. Vprašanja obvezne reje živine je treba obravnavati z ljudmi na množičnih sestankih po vaseh, tako da ee bodo ljudje dobro zavedali, da sodelujejo pri izpolnjevanju skupnega plana in s tem pri graditvi socializma. Iekati je treba rešitve, kako bi bilo mogoče zagotoviti dovolj plemenske živine, kjer je primanjkuje. Krajevni odbori naj organizirajo zamenjavo, kjer koli je mogoče. Povsod pa si naj prizadevajo, da bodo čim bolj povečali možnost in plodnost.

Traktorist Franjo Sajfert, livar Ante Mrkonjić in strokovni delavec Mirko Bevanda so izpolnili petletni plan

Traktorist kmetijske strojne postaje v Osijeku Franjo Sajfert, livar osiješke livarne železa Ante Mrkonjić in strokovni delavec jugoslovanskega kombinata gumija in obutve v Borovu Mirko Bevanda so izpolnili svoje petletne naloge in že delajo za drugo petletko. Med seboj tekmujejo, da bi do konca 1951 izpolnili še po eno petletno nalogo.

Kot prvi traktorist naše socialistične domovine je 35letni Franjo Sajfert izpolnil svoj petletni plan 2 leti, 3 mesece in 13 dni pred rokom. S svojim strojem je v dveh letih, 9 mesecih in 17 dneh obdelal 2386 katastrskih juter slavonskih polj. Takoj po tej zmagi se je Sajfert obvezal tov. Titu, da bo do konca 1951 izpolnil še en petletni plan.

Večje površine za industrijske rastline Tudi v Sloveniji bomo pridelovali riž

Zadnje čase so pridelovalci sklepali pogodbe za pridelovanje industrijskih rastlin. V vsej državi pridelujemo od leta do leta več industrijskih rastlin. Razprostranjenost mnogih industrijskih rastlin, ki jih doslej nismo pridelovali, je čedalje večja. Tako se vedno bolj širi na sever bombadž. Vedno več sladkorne pese pridelujemo tudi v Sloveniji.

Leto 1950 se bodo površine, posejane z bombažem povečale za 11%. Za 15% večje površine bo v vsej državi zavzela sladkorna pesa. Tobak bodo pridelovali na površini, ki bo za 10% večja od letošnje.

Vojvodina ni le žitorodna pokrajina, temveč je primerna tudi za pridelovanje številnih industrijskih rastlin. Doslej pa so posevali premalo pozornosti pridelovanju sladkorne pese. Pridelovali so predvsem konopljo in sončnice. Letos sta konoplja in sončnice zavzemala skoraj dve tretjini za industrijske rastline določene površine. Sončnice in konoplje so pridelovali tudi tam, kjer niso bili za to najprimernejši pogoji. Prihodnje leto se bodo preusmerili, določeno je, da bodo pridelovali sladkorno peso na površini, ki bo za 30% večja.

V Makedoniji se zelo zadovoljivo širi pridelovanje bombaža. Pridelovalci so spoznali, da je pridelovanje bombaža zelo donosno in so se ga vneto oprijeli. Prihodnje leto se bo površina za pridelovanje bombaža še povečala, čeprav so že letos presegli površino, ki jo določa petletni plan.

V Sloveniji se kaže nujna potreba, da pridelujemo mnogo več oljnic. Zato se bo prihodnje leto morala povečati površina za oljno repico, sončnice in buče. Pridelovali bomo tudi več hmelja, lanu, cikorijske in pivovarskega ječmena. V lendavskem okraju so ob Muri primerna zemljišča, kjer bomo začeli pridelovati riž. Tudi v goriškem in črnomeljškem okraju, kjer je toplejša podnebje bo najbrž mogoče uspešno pridelovati riž na zemljiščih, ki doslej niso bila izkoriščena.

Novi objekt naše lesne industrije — parna žaga v Lučihach

